

Умець
дзякаваць
лёсу
стар. 4

Размовы
аб самым
галоўным
стар. 12

З жыцця
ціхага
куточка
стар. 15

З гонарам за краіну

Фота Кастуся Дробава.

Дэлегацыя Саюза пісьменнікаў Беларусі наведала заканадаўчы орган краіны — Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Дом урада ў Мінску на плошчы Незалежнасці — месца знаёмае, бадай, кожнаму беларусу. У пэўнай ступені — гэта наогул візітная картка нашай краіны. Збудаванне здзіўляе сваім магутным размахам, незвычайным архітэктурным рашэннем. Цікава даведацца, што адбываецца там унутры, як уладкаваны, як кажуць, «калідоры ўлады». Вядома, што ў гэтым будынку знаходзіцца цэнтральны орган выканаўчай улады краіны — Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь. Але нас у дадзеным выпадку цікавіць правае крыло, дзе размешчана так званая ніжняя палата парламента, у якой нараджаюцца законы, па якіх жыве краіна і па якіх ствараецца яе дабрабыт.

Нас сустракае, у прыватнасці, ініцыятар гэтай сустрэчы старшыня Пастаяннай камісіі па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце Валянцін Семяняка. Да ўсяго Валянцін Міхайлавіч — член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Дружнай кагортай падыймаемся ў яго рабочы кабінет, каб перайсці на дзелавы лад сустрэчы, з першых вуснаў пачуць, як выконваецца галоўная задача парламента: ствараецца заканадаўчая аснова непасрэдна пад яе практычную рэалізацыю. Крапаюць словы дэпутата аб безумоўным падыходзе да любога заканадаўчага акта: «Каб ён нёс карысць, не пагоршыў, а палепшыў сітуацыю ў краіне. Трэба ўзважваць кожную літару закона і разумець наступствы, тое, як ён будзе працаваць».

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку Беларусі Маргарыту Александровіч з юбілеем. «Дзякуючы непаўторнаму жаночаму абаянню, унікальнаму таленту і адданасці нацыянальнаму мастацтву вы здобылі любоў шматлікіх паклоннікаў, — адзначаецца ў віншаванні. — За гады плённай дзейнасці на сцэне Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра вамі створана цэлая галерэя запамінальных вобразаў, якія пакінулі яркі след у сэрцах глядачоў». Кіраўнік дзяржавы выказаў упэўненасць у тым, што народная артыстка і ў далейшым будзе працаваць гэтак жа натхнёна, нападуняючы скарбніцу беларускай культуры.

● Прэзідэнт павіншаваў народную артыстку РФСР Ганну Шацілаву з юбілеем. Ён адзначыў, што сваёй шчырасцю і талентам, яркім вобразам у жыцці і на тэлеэкране, майстэрскім валоданнем словам і беззапаветнай адданасцю прафесіі Ганна Шацілава не перастае захапляць шматлікіх калег, паклоннікаў і вучняў, у тым ліку ў нашай краіне, а багаты вопыт натхнёнай працы народнай артысткі яшчэ доўгія гады будзе служыць умацаванню творчага патэнцыялу і культурных сувязей братэрскіх народаў Беларусі і Расіі.

● Кіраўнік дзяржавы павіншаваў народнага артыста Расіі Уладзіміра Машкова з 60-годдзем. «Дзякуючы высокаму прафесіяналізму, шчырай захопленасці любоймай справай, самабытнаму і шматграннаму таленту вы заслужылі прызнанне публікі і калег, — адзначыў Прэзідэнт. — Асобную павагу выклікаюць вашы цвёрдыя грамадзянская пазіцыя, пачуццё адданасці роднай краіне, яе духоўным і культурным каштоўнасцям». Аляксандр Лукашэнка пажадаў Уладзіміру Машкову добрага здароўя, шчасця і новых творчых здзяйсненняў.

Афіцыйна. Кіраўнік дзяржавы падпісаў Указ № 375 «Аб аб'яўленні 2024 года годам якасці». Гэтае рашэнне прынята ў мэтах далейшага павышэння якасці жыцця беларускага народа, забеспячэння канкурэнтаздольнасці нацыянальнай эканомікі на сусветнай арэне, стымулявання ініцыятывы, фарміравання ў грамадстве адказнасці за вынікі сваёй працы і пачуцця прыналежнасці да будучыні краіны. У рамках года якасці будзе зроблены акцэнт на павышэнні канкурэнтаздольнасці Беларусі праз беражлівае і прадуманае стаўленне да рэсурсаў, рэалізацыю высокатэхналагічных і энергаёмных праектаў, прыярытэт якасных паказчыкаў над колькаснымі.

Конкурс. Савет спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі і Міністэрства культуры аб'явілі конкурс для прысуджэння ўзнагароды «За ўклад у выхаванне таленавітай моладзі». Такая інфармацыя апублікавана ў Telegram-канале Міністэрства культуры. Узнагарода прысуджаецца асобам, якія цягам двух гадоў, што папярэднічалі году іх вылучэння на заахвочванне фонду па падтрымцы таленавітай моладзі, адпавядалі пэўным крытэрыям. Матэрыялы на заахвочванне асоб, якія падрыхтавалі таленавітую моладзь, Міністэрства культуры прымае да 1 студзеня 2024 года.

● Вызначаны пераможцы Рэспубліканскага конкурсу «Нацыянальная прэмія ў галіне выяўленчага мастацтва ў 2023 годзе». У намінацыі «Манументальнае і манументальна-дэкаратыўнае мастацтва» найлепшым прызнаны Аляксандр Шапо — яго кампазіцыя «Дрэва дарог» упрыгожвае станцыю метро «Вакзальная». Скульптура Андрэя Вараб'ёва «Нараджэнне, жыццё, смерць і жыццё пасля смерці Андрэя Вараб'ёва» прынесла аўтару перамогу ў намінацыі «Скульптура». У намінацыі «Жывапіс» перамог Васіль Васільеў з серыяй работ «Іерусалім. Спякота і холад Вечнага горада». У намінацыі «Творчы дэбют» вылучылі твор Марты Шчэрбіч. Наталля Лісоўская стала найлепшай у катэгорыі «Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва». Усевалад Швайба за серыю работ «Хатынь» стаў лаўрэатам у намінацыі «Графіка». Глеб Отчык і Сяргей Варкін перамаглі ў намінацыі «Дызайн» з дызайн-праектам экспазіцыі Слуцкага краязнаўчага музея. Валерый Калтыгін атрымаў узнагароду ў намінацыі «За ўклад у развіццё выяўленчага мастацтва».

Кіно. Фільмы пра нацыянальныя паркі «Прыпяцкі» і «Белавежская пушча» плануюць зняць на кінастудыі «Беларусьфільм». Аб гэтым заявіў рэжысёр-анімаляст і беларускі экалаг Ігар Бышнёў, інфармуе БелТА. «Фільм “Краіна выратаванага Вялікана” пра зуброў ужо быў прадстаўлены на некаторых кінафестывалях, а кінастужку “Бярэзінскі бясферны” глядачы яшчэ ўбачаць на экранах. У 2025 годзе Бярэзінскаму бясфернаму запаведніку споўніцца 100 гадоў, таму мы падрыхтаваліся да юбілейнай даты загадзя», — адзначыў рэжысёр і дадаў, што на кінастудыі плануюць расказаць пра ўсе запаведнікі і нацыянальныя паркі краіны.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Што хвалюе творцаў

У Доме літаратара адбылося чарговае пасяджэнне Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі. Па традыцыі мерапрыемства пачалося з уручэння членскіх білетаў прынятым у пісьменніцкую арганізацыю. Акрамя таго, удзельнікі сходу абмеркавалі шэраг актуальных пытанняў развіцця творчай арганізацыі. Аб падрыхтоўцы да правядзення 14 снежня Пленума Праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, прысвечанага выхаваўчай ролі літаратуры, расказаў старшыня творчай арганізацыі Аляксандр Карлюкевіч.

Першы намеснік старшыні грамадскага аб'яднання Алена Стэльмах падзялілася ўражаннямі ад наведвання пісьменніцкай дэлегацыяй Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь і Прэзідэнцкай бібліятэкі.

У 2024-м Саюз пісьменнікаў Беларусі будзе адзначаць 90-годдзе. Члены Прэзідыума СПБ абмеркавалі ход падрыхтоўкі да святкавання юбілею і найбольш важныя пытанні, якія неабходна вырашаць.

Фотамастак і пісьменнік з Мінскага раёна Уладзіслаў Цыдзік за шматгадовую плённую творчую працу на карысць айчыннай літаратуры і ў сувязі з 70-гадовым юбілеем быў узнагароджаны ганаровай граматай Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Узнагароду ўручыў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Карлюкевіч.

На пасяджэнні вырашаліся і іншыя надзённыя пытанні.

Аляксандр ЦІМАФЕЕЎ

Прыняты ў СПБ

Святлана Віктараўна АНАНЬЕВА. Нарадзілася ў Атыраўскай вобласці Казахстана. Скончыла Чаркаскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Б. Хмяльніцкага, аспірантуру Інстытута літаратуры і мастацтва імя М. А. Аўэзава. Працуе загадчыкам аддзела аналітыкі і знешніх літаратурных сувязей Інстытута літаратуры і мастацтва імя М. А. Аўэзава Міністэрства адукацыі і навукі Рэспублікі Казахстан. Кандыдат філалагічных навук, дацэнт. Член Саюза пісьменнікаў Казахстана. Аўтар больш за 500 навуковых публікацый, кнігі «Творчество есть воля: Белорусско-казахское литературное сотрудничество» (у сааўтарстве з А. Карлюкевічам) і інш.

Аляксандр Пятровіч ПАЎЛЮКОВІЧ. Нарадзіўся ў 1959 годзе ў в. Асаўцы Драгічынскага раёна Брэсцкай вобласці. Скончыў Беларускі політэхнічны інстытут. Працуе ў практычным інстытуце “Белніпіэнергапрам”. Аўтар каля 200 артыкулаў на гістарычныя тэмы ў перыядычным друку, у калектыўных зборніках «Без тэрміну даўнасці. Злачынствы нацыстаў і іх памагатых супраць мірнага насельніцтва на акупіраванай тэрыторыі БССР у гады Вялікай Айчыннай вайны» (6 кніг), «Хатынская трагедыя», «Народны летапіс Вялікай Айчыннай вайны: успомнім усіх!» і інш.

Ляман Сархадаўна БАГІРАВА. Нарадзілася ў 1969 годзе ў Баку. Скончыла Азербайджанскі педагагічны інстытут рускай мовы і літаратуры. Працуе загадчыкам сектара новых кніг у аддзеле нацыянальнай бібліяграфіі Нацыянальнай бібліятэкі Азербайджана. Член Саюза пісьменнікаў Азербайджана і Расійскага саюза пісьменнікаў. Жыве і працуе ў Баку. Аўтар кніг прозы «Рескрипт», «Мистика первого декабря», «Сережки для Селии», «Насмешливое счастье» і інш.

Андрэй Аляксандравіч СУХАРАЎ. Нарадзіўся ў 1952 годзе ў Віцебску. Скончыў Віцебскі педагагічны інстытут імя С. М. Кірава, аспірантуру Акадэміі педагагічных навук (Масква). Кандыдат педагагічных навук, дацэнт кафедры гісторыі і тэорыі права Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава. Аўтар кніг публіцыстыкі «Беларусь Северная», «Услышать тихий шепот Вселенной».

за пісьменнікаў Азербайджана і Расійскага саюза пісьменнікаў. Жыве і працуе ў Баку. Аўтар кніг прозы «Рескрипт», «Мистика первого декабря», «Сережки для Селии», «Насмешливое счастье» і інш.

Васіль Пятровіч БАРЫСЮК. Нарадзіўся ў 1976 годзе ў в. Малыя Корчыцы Кобрынскага раёна Брэсцкай вобласці. Скончыў філалагічны факультэт Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, факультэт перападрыхтоўкі Інстытута журналістыкі БДУ. Працуе ў «Тэлерадыёкампаніі “Брэст”». Друкаваўся ў газеце «Літаратура і мастацтва», часопісах «Першацвет», «Маладосць», калектыўных зборніках «Берасцейскія карані», «Дзядзінец», «І нарадзілася слова» і інш. Аўтар паэтычнага зборніка «Вежа».

Зульфія Міндзібаеўна ХАНАНАВА. Нарадзілася ў 1970 годзе ў с. Старахалілава Дуванскага раёна Башкірскай АССР. Скончыла філалагічны факультэт Башкірскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала настаўніцай, загадчыкам аддзела часопіса «Шонкар», начальнікам аддзела па моўнай палітыцы Упраўлення адукацыі Адміністрацыі горада Уфы. Заслужаны работнік культуры Рэспублікі Башкартастан, член Саюза пісьменнікаў Расіі. Аўтар кніг паэзіі на башкірскай мове «Размаўляю з гадзіннікам», «Манета нявесткі», «Жанчына з каменя» і інш.

Яніна Алегаўна БЕРАСНЁВА (Корбут). Нарадзілася ў 1985 годзе ў г. Нароўля Гомельскай вобласці. Скончыла факультэт французскай мовы Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта. Працавала настаўніцай, спецыялістам па маркетынгу і рэкламе. Аўтар кніг прозы «Три папы, красавица и чудовище», «Наследник по кривой», «Скелет в расцвете лет», «Любимые вне закона» і інш.

Рыма Міхайлаўна ХАНИНАВА. Нарадзілася ў 1955 годзе ў с. Успенка Локцеўскага раёна Алтайскага края. Скончыла філалагічны факультэт Калмыцкага дзяржаўнага ўніверсітэта, аспірантуру пры Ленінградскім дзяржаўным ўніверсітэце імя А. А. Жданава. Кандыдат філалагічных навук, дацэнт. Працуе загадчыкам кафедры рускай і замежнай літаратуры Калмыцкага дзяржаўнага ўніверсітэта. Член Саюза пісьменнікаў Расіі. Аўтар кніг паэзіі «Зимний дождь», «Взлететь над мира суетой», «Час речи», «Умная мышка» і інш.

Аляся Георгіеўна КУЗНЯЦОВА. Нарадзілася ў 1978 годзе ў Мінску. Скончыла факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Інстытут павышэння кваліфікацыі і прафесійнай перападрыхтоўцы спецыялістаў (Масква). Генеральны дырэктар Музычнага прадзюсарскага цэнтра «Золотые голоса», дырэктар і прадзюсар арт-групы «Беларусь». Аўтар кнігі прозы «Когда трещит лёд».

Любоў Канстанцінаўна ШАШКОВА. Нарадзілася ў 1951 годзе ў в. Васілеўка Парыцкага раёна Гомельскай вобласці. Скончыла факультэт журналістыкі Казахскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працуе намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Прастор» (Алматы). Народны пісьменнік Казахстана. Аўтар зборнікаў паэзіі «Ты есть я», «Диалог с надеждой», «Из трёх книг», «Луг золотой», кнігі нарысаў і эсэ «Хранители огня» і інш.

стасункі

Унёсак у развіццё сяброўства

У Кітаі адбылася серыя прэзентацый кнігі «Лёсы жанчын — лёс адзінай Беларусі» члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, заслужанага дзеяча культуры Рэспублікі Беларусь, намесніка старшыні Таварыства дружбы «Беларусь — Кітай» Аліны Грышкевіч.

Кніга была шырока прадстаўлена ў кітайскім горадзе Ханчжоў падчас міжнародных канферэнцый і семінараў, а таксама сустрэч з кітайскай моладзю. У мерапрыемствах прынялі ўдзел вядомыя замежныя і кітайскія эксперты, прадстаўнікі навукі і адукацыі. Міжнародныя сустрэчы былі арганізаваны Цэнтрам даследавання Беларусі Чжэцзянскага ўніверсітэта Шужэнь. Удзельнікі абмеркавалі стан і перспектывы ўсебаковага стратэгічнага партнёрства Беларусі і Кітая і пазнаёміліся з праектамі, рэалізаванымі ў адпаведнасці з беларуска-кітайскімі дамоўленасцямі на вышэйшым узроўні.

Прэзентацыя кнігі «Лёсы жанчын — лёс адзінай Беларусі» Аліны Грышкевіч, якая ўдзельнічала ў міжнародных канферэнцыях і семінарах у Ханчжоў, выклікала велізарную цікавасць з кітайскага боку.

Па меркаванні кітайскіх экспертаў, кніга спрыяе паглыбленню ўзаема-разумення паміж народамі дзвюх краін і ўмацаванню ўсебаковага стратэгічнага партнёрства паміж Беларусі і КНР.

«Гэта вельмі важны праект, які дазваляе пазнаёміцца з лёсамі беларускіх жанчын, праз якія прасочваецца гісторыя краіны, высокая духоўнасць беларускай нацыі, патрыятызм», — выказаў меркаванне прафесар Ван Сянцзюй.

У сваю чаргу сакратар парткама Дыпламатычнай акадэміі Кітайскай Народнай Рэспублікі, прафесар Цуй

Цымін звярнуў увагу, што выданне з'яўляецца добрым прыкладам таго, як ажыццяўляюцца беларуска-кітайскія праекты.

Кніга Аліны Грышкевіч пабачыла свет у выдавецтве БелТА да 30-годдзя беларуска-кітайскіх дыпламатычных адносін і распавядае пра ўнікальныя лёсы беларускіх жанчын. Яна выдана адначасова на чатырох мовах: беларускай, рускай, англійскай і кітайскай.

Выданне «Лёсы жанчын — лёс адзінай Беларусі» адпраўлена ў Пекін, Ханчжоў, Шанхай, Ганконг, Чунцін, Шэньчжэнь, Абу-Дабі, Анкару, Каір, Будапешт, Рым, Мадрыд, Ташкент, Вашынгтон, Маскву і многія іншыя гарады розных краін свету. У Пасольстве Беларусі ў Венгрыі кніга была паспяхова прэзентавана венгерскім дзелавым колам. Прэзентацыі таксама прайшлі ў Ташкенце і шэрагу беларускіх гарадоў.

«З'яўленне кнігі «Лёсы жанчын — лёс адзінай Беларусі» — важны ўнёсак у развіццё сяброўства паміж Кітайскай Народнай Рэспублікай і Рэспублікай Беларусь», — так ацанілі праект у Камітэце ШАС па добрасуседстве, сяброўстве і супрацоўніцтве.

Па матэрыялах БелТА

Вершы Бадака надрукавала ўрадавая газета Марый Эл

У апошнія дзесяцігоддзе складваюцца трывалыя адносіны беларускіх пісьменнікаў з літаратарамі Марый Эл. Рэспубліка, якая знаходзіцца ў складзе Прыволжскай федэральнай акругі (сталіца — Яшкар-Ала), даўно заўважыла беларускую літаратуру. У рэгіёне Расійскай Федэрацыі, дзе поруч з рускімі і іншымі народамі пражывае каля 250 тысяч марыйцаў, развіваецца цікавая нацыянальная літаратура. І паэты, і празаікі краю ўважлівы да мастацкага перакладу. У літаратурна-мастацкім часопісе «Ончыко», іншых перыядычных выданнях даволі часта друкуюцца творы як беларускіх класікаў, так і сучасных паэтаў і празаікаў Беларусі.

Вось і ў нумары ўрадавай газеты рэспублікі «Марый Эл» у перакладзе на марыйскую мову выйшла вялікая, палосная, падборка вершаў лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі, лаўрэата Прэміі

Садружнасці Незалежных Дзяржаў «Зоркі Садружнасці» Алеся Бадака. Пераклаў дзесяць вершаў беларускага аўтара Анатоля Ціміркаеў. Дарэчы, нядаўна ён завяршыў працу і над пераўвасабленнем на родную

мову паэмы народнага песняра Беларусі Янкі Купалы «Курган». У найбліжэйшы час яна павінна з'явіцца ў марыйскай друку.

Спрыянне развіццю беларуска-марыйскім літаратурным сувязям на сучасным этапе ў Яшкар-Але аказваюць перакладчык і кнігавыдавец Юрый Салаўёў, старшыня Саюза пісьменнікаў Марый Эл паэтэса і дзіцячая пісьменніца Святлана Архіпава, галоўны рэдактар часопіса «Ончыко» паэт і перакладчык Ігар Папоў, паэт і перакладчык Генадзь Аяр, паэт Анатоля Ціміркаеў.

Мікола БЕРЛЕЖ

форум

Добрая справа

На Гродзеншчыне надаецца вялікая ўвага гісторыка-партыятычнаму выхаванню грамадства. Як прыклад — і ініцыяванне Першага абласнога літаратурна-краязнаўчага форуму «Воранаўскія чытанні». Актыўны ўдзел у гэтым сапраўды творчым, асветніцкім праекце прынялі пісьменнікі Гродзеншчыны: намеснікі кіраўніка Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі паэт і крытык Дзмітрый Радзівончык, літаратуразнаўца, кандыдат філалагічных навук Аліна Сабуць, паэт Уладзімір Руль і іншыя літаратары.

З прывітальнымі словам да ўдзельнікаў і арганізатараў форуму звярнуўся старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Карлюкевіч: «Дарагія сябры! Арганізатары і ўдзельнікі Першага абласнога літаратурна-краязнаўчага форуму «Воранаўскія чытанні»!

Дзвольце прывітаць усіх вас у знак такой важнай асветніцкай падзеі! Важнай для вашага раёна, важнай для Гродзенскай вобласці! І, несумненна, важнай для нашай роднай краіны!

Размова пра роднае, блізкае заўжды адбываецца ў кантэксце адкрыцця самых сакральных, самых фундаментальных ісцін нашага чалавечага жыцця. Нельга стаць патрыётам, нельга заставацца моцным і дзеяздольным грамадзянінам, сапраўдным будаўніком нашай дзяржавы і гуманістычнага грамадства без сілкавання тым, што з дзяцінства даюць чалавеку сям'я, родныя і блізкія людзі, роднае паселішча, веданне сваіх каранёў, следванне гістарычным традыцыям.

Выдатна, што шмат увагі на чытанні аддадзена роднаму слову, мастацкай літаратуры, творчасці тых

паэтаў, празаікаў, хто зараз жыве і працуе ў Воранава, Воранаўскім краі. З даўніх гадоў, з самых вытокаў прыгожага пісьменства слова з'яўляецца духоўным светачам у нашай дарозе да вялікіх здзяйсненняў! Ведаць літаратуру, шанаваць беларускае слова — гэта значыць пракладаць дарогу да ўсведамлення многіх і многіх светлых ісцін.

Вы сабраліся ў пярададзень 2024 года. Крыху болей, як праз паўгода наша краіна будзе адзначаць 80-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. А яшчэ праз паўтара гады разам з усімі краінамі Садружнасці Незалежных Дзяржаў — 80-годдзе Вялікай перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Быць моцнымі духам, стаць непераможным народам у вялікіх змаганнях нашым прашчурам дапамагала любоў да роднай зямлі, жаданне бачыць сваю старонку вольнай ад фашысцкіх супастатаў і іх прыспешнікаў. Памятайце пра сваіх гераічных, мужных папярэднікаў, пра тое, праз якое выпрабаванне, праз якое пекла здзекаў і генацыду ўсяго нашага народа прайшлі вашы прадзеды. І гэтая памяць дапаможа вам, дапаможа ўсім нам годна ісці па жыцці, годна займацца стваральнай працай, жыць у міры і згодзе, умацоўваць светлую будучыню нашай краіны!

Добрага ўсім вам плёну! І шырокай дарогі новай асветніцкай традыцыі на Гродзеншчыне — літаратурна-краязнаўчага форуму «Воранаўскія чытанні»!

Будзем спадзявацца, што ў літаратурна-краязнаўчага форуму на старажытнай Воранаўскай зямлі сапраўды будзе доўгае жыццё. Добрая справа і нараджаюцца дзеля таго, каб мець шырокі працяг.

Раман СЭРВАЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Першае месца рэспубліканскага конкурсу харэаграфіі на XXXIV Міжнародным фестывалі сучаснай харэаграфіі (IFMC) заняў Цэнтр сучаснай харэаграфіі Надзеі Кашкан з Мінска. Старшыня судзейскай калегіі Канстанцін Кузняцоў адзначыў, што сабраліся найлепшыя танцоўшчыкі і харэаграфы, а атрыманыя ўзнагароды павінны стаць для артыстаў авансам для будучых перамог. Сумесны праект Юліі Касабуцкай і Марыі Ізмер з Мінска быў удастоены серабра за кампазіцыю «Пасля». Тройку лідараў замкнуў праект Паўла Лунцэвіча (Мінск) з пастаноўкай «Вояджэр-1». Найлепшым харэаграфам фестывалю і ўладальнікам прэміі імя Яўгена Панфілава стаў Дзмітрый Бяззубенка. Пад яго кіраўніцтвам майстэрня сучаснага танца кафедры харэаграфіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў выканала кампазіцыю «Спалучэнне», удакладняе БелТА.

Міжнародны музычны фестываль імя І. І. Салярцінскага адкрываецца 34-ы раз у Віцебску. Перад урачыстым адкрыццём — навуковыя чытанні, а таксама конкурс музычнай крытыкі. Апошні ўключаюць у праграму форуму другі раз, удзел у ім бяруць выхаванцы гімназій-каледжаў мастацтваў і ўстаноў сярэдняй спецыяльнай адукацыі сферы культуры з розных куткоў Беларусі. Фэст, які будзе доўжыцца да 17 снежня, пачнецца заўтра з канцэрта заслужанага артыста Расіі Барыса Беразоўскага. На наступны дзень п'яніст таксама выйдзе на сцэну, каб падтрымаць вучняў школы імя Гнесіных у новым для фестывалю фармаце канцэрта — «Майстры і вучні».

Ускладаны час нельга разрываць культурную сувязь і сувязь мастацтва. Такім меркаваннем падзяліўся мастацкі кіраўнік і дырэктар тэатра «Камедыянты», заслужаны дзеяч мастацтваў Расійскай Федэрацыі Міхаіл Леўшын перад пачаткам гастроляў у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, перадае БелТА. «Мы выбралі спектаклі «Марлен, народжаная для кахання» і «Паліяна», таму што хацелі пазнаёміць беларускага глядача менавіта з гэтымі гісторыямі. Гэтак жа, як «Сяньроў» павінны ведаць у Германіі, у Беларусі павінны ведаць Марлен Дзітрых. Яна была легендай. Другая гісторыя расказвае пра дзяўчынку Паліяну і заснавана на творы амерыканскай пісьменніцы Элінора Портэр. Гераіні 11 гадоў — у такім юным узросце яна вучыць дарослых, як трэба змагацца з любымі непрыемнасцямі і ў любой сітуацыі знаходзіць магчымасць не сумаваць», — расказаў Міхаіл Леўшын.

Уфіліяле Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея «Мастацкі музей» прэзентавалі выстаўку са збораў Пензенскай карціннай галерэі імя К. А. Савіцкага «3 Пензы з любоўю...». Праект рэалізаваны ў рамках культурнага абмену паміж беларускім і расійскім рэгіёнамі. У ліпені — жніўні ў Пензе дэманстравалася экспазіцыя «Вяўленчае мастацтва Брэсцчыны. Традыцыі і сучаснасць», дзе былі прадстаўлены найлепшыя работы са збору абласнога музея. Гасцявую экспазіцыю ў Мастацкім музеі склалі 29 карцін прадстаўніка Пензенскай мастацкай школы, заслужанага работніка культуры Расіі Віктара Шапава. Мастак працуе ў розных жанрах і тэхніках. Сярод прадстаўленых твораў — пейзажы, партрэты і нацюрморты. Выстаўка «3 Пензы з любоўю...» будзе дэманстравана да 5 лютага.

Музейна-тэатральны квартал «Бахрушын-Мскі» ў цэнтры Масквы адкрываецца ў 2024 годзе, паведамляе РІА «Новости». Праект аб'яднае шэсць будынкаў на Павялецкай і дванаццаць філіялаў Бахрушынскага музея ў Маскве, Зарайску і Туле. Сэрцам праекта стане музейна-тэатральны квартал «Бахрушынскі» на Павялецкай. На дадзены момант адрэстаўраваныя фасады пяці гістарычных будынкаў квартала, якія з'яўляюцца аб'ектамі культурнай спадчыны. Канцэпцыя праекта будзе ўхраналагічным парадку: ад старажытных народных феерый і святочных гулянняў да тэатральных шэдэўраў XX стагоддзя.

Ірландскі пісьменнік Пол Лінч стаў лаўрэатам Букераўскай прэміі 2023 года за раман «Песня прака», паведамлілі арганізатары. Вядома, што аўтар стаў пятым ірландскім пісьменнікам, які атрымаў гэтую прэмію. Кнігу адзначылі за хвалючы і натхняльны партрэт нацыі, якая спаўзае да тыраніі, а таксама за спробы адной жанчыны захаваць сваю сям'ю. Букераўская прэмія з'яўляецца адной з самых прэстыжных узнагарод у свеце англійскай літаратуры. Між тым у маі стаў вядомым ўладальнік Міжнароднай Букераўскай прэміі гэтага года — балгарскі пісьменнік Георгі Гаспадзінаў за раман «Часасховішча». У адрозненне ад Букераўскай прэміі, якая штогод прысуджаецца англамоўным аўтарам са Злучанага Каралеўства, Міжнародны Букер уручаецца замежным пісьменнікам за кнігі, перакладзеныя на англійскую мову і выданыя ў Вялікабрытаніі ці Ірландыі.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Казімір КАМЕЙША:

«Паэту павінна балець усё...»

«Душа чалавека, падобна як алень каля вод, шукае ісціну», — сказаў Уладзімір Караткевіч. У гэтым выслоўі мне дакладна ўяўляецца алень — спакойны, высакародны, самавіты. Такі вобраз найлепш паэту, празаіку, публіцысту, перакладчыку Казіміру Камейшы. Вось ужо 80 гадоў ён узіраецца ў слоўную далеч ды кружыла думкамі ў няўяўных вышынях, каб апісаць невыказную глыбіню таго, што, як аказваецца, ляжыць на паверхні. Усё яскрава адлюстроўваецца ў яго паэзіі. Давайце пройдземся творчай дарогай Казіміра Камейшы.

— Казімір Вікенцьевіч, як нараджаўся ў вас паэт?

— Прасцей за ўсё было б адказаць на гэтае пытанне радкамі Петруся Броўкі: «Як зрабіўся паэтам, // Я не ведаю сам». Я ж пра сваё толькі здагадваюся. Пісаць мяне змусілі кнігі ды яшчэ доўгая дарога ў школу. Да кнігі я прыйшоў праз малюнкi да іх. А чытаць навучыўся яшчэ да школы. Мне пашанцавала. Цётка Ванда, малодшая матчына сястра, пасля заканчэння Магілёўскага культасветвучылішча ўзначаліла толькі што адкрытую бібліятэку ў пушчанскай вёсцы Астравы. Закінуў тады я ўсе дзіцячыя гульні і большасць свайго часу праседжаў з кнігамі. Да васьмага класа прачытаў, напэўна, добрую палову той бібліятэкі. Шукаў усё толькі пад свой, зусім яшчэ смешны, густ. Пакуль выпадкова не натрапіў на «Ціхі Дон» Шолахава. А потым былі ў мяне Шышкоў, Шамякін — усе на «Ш». А з пятычнага пашанцавала на народныя казкі ў апрацоўцы Віткі ды «Рыбы нашых рэк» Вялюгіна. Тут ужо — усе на «В». Нейкі дзіўны і інтрыгоўны азбучны збег. А пачынаў я пісаць селькарам з маленькіх заматак у газету, спачатку — раённую, пасля — абласную. Ах, як светла рабілася на душы, калі на друкаванай старонцы выблісквалі дзве літары «К» майго імя і прозвішча. А яшчэ ж і ганарар нейкі плацілі. Сябры мне зайздросцілі. У вёсцы пабойваліся: «А раптам гэны шпанюк нешта напіша!» А да вершаў я дадумайся ўжо і дароце. У дзсяцігодку ў пушчанскую Дзераўную хадзіў за дзсяці кіламетраў пешшу. Дзсяць — туды і столькі ж — назад. Нават для маладых ног гэта мнагавата. О, каб хто ўзважыў, колькі за тры тры гады перадумалася ўсяго ў дарозе! Кім толькі ў думках я сябе ні ўяўляў! Дайшло і да вершаў. У бібліятэку пачалі прыходзіць часопісы «Малодосць», «Полымя». Праз іх адкрываў для сябе новыя, зусім не знаёмыя мне імёны. Да разумення сапраўднай паэзіі я тады яшчэ не дацягваў. А вось прыродапісальнае мяне захапіла. І адважыўся на першы крок. У 1959 годзе ў Стаўбцоўскай раёнцы «Голас селяніна», дзе потым мне пашанцаваў самому працаваць, з'явілася мая першая вершаваная нізка. Так усё і пачалося...

— А працягнулася лавінай паэтычных нізак... Якія адчуванні пасля напісання верша?

— Я не знаёмы з адчуваннем чалавека ў касмічным палёце. Але мне здаецца, там хапае ўсяго: ад бязважкасці да здзіўлення і страху за сваё жыццё. І самая моцная пры гэтым думка пра вяртанне на зямлю. Калі ж ты кружылаш з дапамогай думкі ў невядома якіх вышынях і далячынях, жадаеш толькі аднаго — высвецці і абгрунтаваць тое, што быццам бы і ляжала на паверхні, але хавала ў сабе найглыбейшую глыбіню. Само натхненне — толькі нешта прыблізнае, чым вытлумачаюць поспех паэта. Мне здаецца, хвала тут зусім не тое. Куды лепш светлая душэўная лёгкасць пасля таго, як ты ўсё ж злавіў тую самую

Фота Кастуся Дробава.

залатую рыбку, якая доўга не давалася на твае закіды. Вядома ж, здараюцца хвіліны, калі лёгка думаецца і пішацца. І як крыўдна, калі гэтым часам у цябе няма пад рукой ні пяра, ні паперы. Я пішу на ўсім, на чым можна пісаць. Рэдка — у нейкіх сшытках ці нататках, а то на газетных абрыўках, позвах, квітках, нават цукерачных абгортках. І пачынаў гэтак. Бывала, спісваў хімічным алоўкам усе сцены нашай новай пушчанскай хаты. Нездзе і сёння яны ёсць пад слямі старых шпалер. Цікава было б пачытаць. Жывучы ў вёсцы, штодня з раніцы хаджу ў лес. Плачу, калі забудуся прыхапіць з сабой акраек паперы ды самапіску. Бо памяць даўно ўжо не тры-валая: што набяжыць цікавага — тут жа адразу знікае. Добра думаецца мне за светлым акенцам камп'ютара, але яно хутка стамляе, падывае ціск. Бягу тады ў лес. Ён добры лекар.

— Ваша малая радзіма — маляўнічыя мясціны бліз Налібоцкай пушчы — лечыць не толькі лясамі...

— Свой родны дах, вясковы дом пры гары і пры лесе, свае сцяжыны і дрэвы ў пушчы, свае дзеці, унукі і праўнукі (я ўжо, дзякаваць Богу, маю двое праўнукаў), вядома ж, найбліжэйшыя і найдаражэйшыя табе як чалавеку. Але малая радзіма ў практыцы паэта заўсёды мае значна большыя маштабы, яна павінна ахопліваць нават цэлы неабсяжны свет. Не пабаюся гэтай гіпербалы. Паэту павінна балець усё, нават тое, што завецца іншасветам.

— У кнізе «Позні снег», якая пабачыла свет летась, вы напісалі: «Паэзія і ёсць тая самая рэч, дзе ўсё падпарадкавана пошуку. Яна нават не прапануе, а загадвае: «Ідзіце і шукайце!» А дзе шукаць? Найперш за ўсё — у сабе самім, чаго і дамагаўся вялікі А. Твардоўскі: «Знайсці ў сабе сябе самога!» Ці доўга шукалі вы?

— Самае цяжкае і пакутлівае — шукаць у самім сабе. Вось тут, напэўна, і сцвярджаецца, і мацуецца патрабавальнасць да самога сябе. Памятаецца пушкінскае: «Ай, да Пушкин, ай да молодец!» Не-не, я ніколі не казаў сабе падобных слоў. І ўсё з надзеяй чакаю, калі іх раптам скажа хто-небудзь іншы. Колькі жыву — столькі чакаю, столькі шукаю, колькі жыву — столькі і вучуся. Часта думаю: якія мы багатыя! Колькі ў пластах нашай лексікі тых самых залацінак! Рыгор Барадунін мог бы застацца ў нашай літаратуры нават двума сваімі словамі «нагбом» і «неруш». Ёсць і ў паэзіі шмат чаго невытлумачальнага. Слаба, скажам, клаўся на музыку той жа барадунінскі верш «Трэба дома бываць часцей». Як упарта скакалі вакол яго кампазітары! Але сам загаловак-радок вунь як прагучаў: ён мацней ад усялякай музыкі!

— Барадуніну было 25, калі ён напісаў гэты верш. Значыць, хапіла сталасці, спеласці?

— Сталасць, спеласць — паняцці надта сумніўныя і адносныя. Асабліва калі гэта тычыцца творчасці. Стала пра сябе паэт можа заявіць і ў самым маладым узросце. Прыклады такія ёсць і ў нашай, і ў сусветнай літаратуры. А бывае, што для сталасці чалавеку нават недастаткова яго старасці. Не хачу нікога крыўдзіць, але «маладыя паэты» часам у нас сёння ходзяць з пенсійным пасведчаннем у кішэні. Гэта не робіць нам гонару. Але сапраўдны паэт не павінен траціць сваіх маладых адчуванняў нават у старасці...

— А што датычыць прозы... Ці натуральна надзвычай працалюбівым выдаць раман у 25?

— Сур'эзная пісьменніцкая праца — гэта тое самае жыццё. Да многіх важных высноў прыходзіш толькі з узростам. Ніякім працалюбствам, уседлівасцю творчыя вышыні не заваёўваюцца. Ніколі не спісваючы з рахунку сам талент, трэба заўсёды хапацца за назапашванне вопыту і не баяцца самаахвярнасці. У паэта часта атрымліваецца ўсё надта добра выбудаваным, але чытаеш — і адчуваеш, што яно не выбедавана, нават самі пакуты ў ім надуманыя. Ёсць шмат у свеце людзей, здатных на выдумкі. А таленавітых сярод іх адзінак.

— А тое, што вам давялося выбедаваць, адлюстравалася ў творчасці?

— Жыццёвыя выпрабаванні, вядома ж, кладуць свой адбітак на творчасць паэта, як і наогул на ўсё яго жыццё. Выпрабаванні жыццём і смерцю не шкодзяць нічога з гэтага фантастыцы. Вялікія зямныя грэшнікі, звыклыя да вясялага і бесклапотнага жыцця, баяцца пекла пасля сваёй смерці. Многія сумленныя людзі праходзяць праз самае страшнае пекла яшчэ пры сваім жыцці. Так нараджаецца трываласць і мужнасць, якія патрэбны чалавеку і ў творчасці. Жыццё не пазбавіла мяне ад самых сумных страт, расчараванняў, сумненняў. Нікога, апроч сябе, я ў гэтым не віню. А як гэта адбілася на творчасці — іншая справа. У маёй паэзіі, магчыма, яно адчуваецца нейкім падтэкстам. У прозе — яшчэ ўсё намацавае сваё выйсце. У паэзіі ўжо мае нейкую сваю магістраль. У прозе — толькі нейкія пункціры дарогі.

— Гэта прасочваецца ў мініяцюрах «Паміж кубкам і вуснамі». Якое яно, імгненне паміж кубкам і вуснамі?

— З вядомай французскай прымаўкі «Паміж кубкам і вуснамі яшчэ дастаткова месца для няшчасця» я ўзяў толькі палову, каб абгрунтаваць свой вобраз двух жыццёвых берагоў, паміж якіх цячэ і ўмяшчаецца самае неўмяшчальнае. Тут і ўбачанае, і згаданае, вернуае з памяці, і падслуханае, і роздумнае... Яно і вясялае, і сумнае, і горкае, і салодкае, і плачнае, і раскайнае. Несучы кубак да вуснаў, не прамінеш і сэрца, добрых і зайздросных вачэй. І памяці таксама. Яно будзе маім, колькі буду я сам.

— Што лічыце ў жыцці самым дарагім?

— Самым дарагім у жыцці і лічу яго, само жыццё. Якім бы горкім для мяне яно часта ні паўставала... За жыццё трэба хапацца, нават калі не маеш на гэта ўжо ніякай надзеі. А раптам... Калі б давялося яшчэ раз пражыць тое самае дражытае, думаю, ніхто, і я ў той ліку, не адмовіўся б паправіць усе свае памылкі, якіх было незлічонае мноства, зрабіць шмат чаго па-іншаму. Але ж хто мне такое дазволіць?! Трэба мець мужнасць прызнаваць і згаджацца ці мірыцца з тым, што час паслаў табе, што сам ты натварыў і навывтвараў. У кожнага яна свая, жыццёвая дарога. Чужой нейкай прайсці немагчыма. І сваёй ніколі не паўтарыш...

— Акурат як у вашым вершы: «Зямнога не бывае нам замнога, // Не просіцца і дзень мой спачываць. // Даўно мне песняй сталася дарога, // На сон і ў сне хачу яе спяваць». Ці даво дзілася ў дарозе праходзіць урокі даравання?

— Усе жыццёвыя ўрокі даюцца чалавеку цяжка. Самая сумная ў школе жыцця нездавальняльная адзнака па паводзінах (смяецца). Калі ж сур'эзна, то дараваць я ўмею — гэта значыць не адказваць крыўдай таму, хто крыўдзіць цябе. Я люблю людзей з характарам. Цвёрдых і ўпартых. Але сам зусім іншы. У вершы так і напісалася: «Мяккая надта душа ў мяне, // Як маціна плюшаўка». Не ведаю, добра гэта ці кепска.

— Каму вы ўдзячны?

— О, шмат каму... Найперш — сваім бацькам Ядвізе Казіміраўне і Вікенцію Антонавічу. А пасля ўжо ім, сваім настаўнікам, а далей сваім шматлікім сябрам, якія ёсць, — Мікола Маляўка, Алесь Марціновіч, Алесь Камароўскі, Анатоль Зэкаў ды іншыя — і якіх няма са мной: Анатоль Вялюгін, Мікола Аўрамчык, Юрась Свірка, Хведар Чэрня, Ганад Чарказян, Юрка Голуб, Мар'ян Дукса... І спіс гэты я доўжыў бы да бясконцасці. Трэба дзякаваць і лёсу. Які ні ёсць, але ён мой. Не цяплю тых, хто не ўмее быць удзячным, хто скардзіцца на лёс.

— Каго лічыце сваім настаўнікам?

— З настаўнікама паэтычным мяне пашанцавала. Я заўсёды з гонарам называю гэтае імя — Анатоль Вялюгін. Ён заўважыў мяне яшчэ студэнтам першага курса БДУ і надрукаваў у «Полымі». Потым мы разам з ім там працавалі. Вядома, паэзіі навучыцца нельга, калі не даў табе такога наканававання сам Бог, а вось многія няпісаныя яе сакрэты спасцігнуць можна. Гэта я зразумеў, калі мы дзялілі адны і тые ж дарогі, праседжвалі цэлымі начама над рукапісам, дзе трэба было пераадолець перашкоду толькі аднаго адзінага слова, калі мы разам падымалі горкую чарку і спальвалі цэлае агнішча гарачых цыгарак там, «пад каскай пажарніка» (так ён называў купал цырка, на які выходзіла акно яго кватэры па вуліцы Купалы), мы спрачаліся і аспрэчвалі і нарэшце дамагаліся свайго. Ёсць настаўніцтва і іншага кшталту, калі ты вучышся на чыхіх выдатных вершах. У кожнага выдатнага паэта ёсць чаму павучыцца. Не ўсе вучні прызнаюцца ў такім разе, у каго вучацца. Але ж тут яго ўбачыш, як кажучы, няўзброеным вокам. Вучыцца трэба хаця б дзеля таго самага, пра што кажа рускі паэт: «Художник, научи ученика, чтоб было у кого потом учиться!...»

— У вас ёсць пудоўны верш пра поэзію пчолку, якая стомы не знае. Думаю, пчолка — вы, а мёд — служэнне таленту. Які ваш дэвіз па жыцці?

— Адна з маіх ранніх кніг так і называлася «Нектар» (1974). «...Мне сніцца пчаліная доля», — салодка сказала тады. Гэта — хутчэй ад маладой летучнасці і лёгкасці адчуванняў. Сённяшні мой «мёд» зусім не салодкі. Ён поўны і расчараванняў, і страт. Сэнс самога жыцця я бачу ў пераадоленні ўсіх жыццёвых цяжкасцей. А наогул жыццё я люблю за яго стыхійнасць і неправдальнасць. Ды я, здаецца, і жыву стыхійна. З такім настроем і падыходжу да свайго васьмідзясятага снежня. Некалі я пісаў: «Пражытага не вымераць гадамі. Пражытае я мераю вярстой». Цяпер папраўлюся: мераю яшчэ тым, што рабіў і што зроблена, а галоўнае — як.

— Дзякуй, Казімір Вікенцьевіч, за гутарку. З юбілеем вас! Здароўя, радасных дзён і каб удалося зрабіць яшчэ досыць з таго, што задумана!

Гутарыла Наталля СВЯТЛОВА

Ці патрэбна перабудова ў выкладанні літаратуры?

Убгучым навучальным годзе я правяла сярод студэнтаў-філолагаў апытанне на тэму: «Адкуль вы пераважна атрымліваеце інфармацыю: з лекцый, з кніг (падручнікаў), з тэлевізара (радыё), з сацыяльных сетак»? Аказалася, што з сацыяльных сетак, дзе ніякай сістэмы, а часам і логікі няма. Прычым маладыя людзі не бачаць у гэтым нічога заганнага: маўляў, прагрэсіўная форма — форма пазнання ў XXI ст. А тое, што яны зусім абмежаваныя кругамі і не ўмеюць мысліць, — не хвалюе. Ды і некаторыя выкладчыкі, а тым больш чыноўнікі гэта прымаюць як норму. Між тым не тое, што ў звычайным жыцці, а і ў СМІ ўсё больш памылак у маўленні і нярэдка дэманстрацыі элементарнай неадукаванасці.

Студэнты нашы, безумоўна, цудоўныя, але я не лічу, што мы выпускаем вышэйшага гатунку спецыялістаў-філолагаў. А яны ж пойдучы ў школы, пойдучы рэдактарамі ў СМІ. І будуць множыць такія ж ляпы?

Нядаўна я з жахам высветліла, што студэнты не ведаюць, хто такія Э. Т. А. Гофман і А. Бальзак. Класікі! А таму што раней замежную літаратуру вывучалі чатыры гады, а цяпер паўтара. Прычым выкраслілі з праграм, перш за ўсё, тых пісьменнікаў, якія крытычна ставіліся да буржуазнага ладу, абыяцельскага існавання. Тое ж тычыцца рускай літаратуры — прапагандуюць у асноўным постмадэрнізм.

У мяне дысцыпліны пераважна сінтэзавальныя, абагульняльныя. Але што абагульняць? Каго не навеш — не ведаюць, у тым ліку са школьнай праграмы, — нейкія цымяны ўспаміны. Як паступілі на філфак? Чаму паступілі?

Як бачым, адны пытанні. Пытанні ў столькі, што іх цяжка ахапіць у адной публікацыі.

Галоўнае пытанне: як прывучыць дзяцей да чытання, каб зрабіць іх свядомымі, адукаванымі, развіваць іх мозг?

Найперш, мне здаецца, неабходна падумаць пра іх бацькоў. З сям'і пачынаецца не толькі прывучэнне дзяцей да чытання, а ўвогуле пазнаваўчы інтарэс, звычайная дапытлівасць.

Бацькі сённяшніх падлеткаў — людзі, якія фарміраваліся ў эпоху перабудовы і ў 1990-я гады. Перыяд кашмарны, які ў многім сапсаваў ментальнасць былых савецкіх людзей. СМІ ў гэты час, прычым вуснамі знакамітых, паважаных асоб, развенчалі ідэалы, змянялі ўзвышаныя мары цынічна-халодным разлікам, здэкаваліся з усяго духоўнага, адмаўлялі рамантыку, пазбаўлялі жыццё сэнсу. Пры гэтым звычайна працаўніка аб'яўлялі чалавекам як бы другога гатунку, называлі «саўком», унушалі комплекс непаўнаважнасці. Часам гэта прарываецца ў выказваннях «эліты» і сёння.

Грамадства спажывання, што ўсталявалася пасля развалу СССР, сапсавала псіхалогію надзвычай добрага, рахманага народа. Пануе прага багацця («Мы сядзім, а грошыкі ідуць» «Атрымаеш усё і адразу», «Бяры ўсё, што можаш захапіць» — слоганы, з дапамогай якіх маніпулююць насельніцтвам), працягваецца насаджэнне рацыяналізму, галоўнай мэтай лічыцца прыбытак.

Бацькі сённяшніх маладых фарміраваліся тады, калі адны выжывалі з апошніх сіл, а іншыя абагачаліся непамерна, выклікаючы зайздрасць — ганебнае пачуццё.

Мы імкнёмся стварыць сацыяльную дзяржаву. Але немагчыма ва ўмовах глабалізацыі (а яна застаецца, скажам, без экспарту нам не пратрымацца) вырвацца

з парадигмы цывілізацыі спажывання. У выніку паступова размываецца *сакральнасць* сацыяльных працэсаў, без якой немагчыма адчуваць сапраўдны смак жыцця, культываваць высокія пачуцці. Скажам, упрыгожваць гарады з паўтара месяца да Новага года, значыць, знішчаць адчуванне *святочнасці*. Лепш за тры дні да свята. А для падарункаў хапае тавараў у крамах у любыя дні. На іншыя свята перапынілася традыцыя дарыць падарункі, пасылаць віншавальныя паштоўкі. Гэта і ёсць размыванне сакральнасці.

Як ні парадасальна (а на самай справе, заканамерна), гэтак спрыяе *перакармленне* электарата рознымі відовішчамі, яркімі шоу. А яны ж патрабуюцца ўсё больш вострыя, якія раздражняюць нервовую сістэму. Без «прыколаў» моладзі ўжо сумна. Напрыклад, шэсці дзедаў марозаў і снягурак на Каляды. Эфектна. А хто-небудзь задумаўся, што адбываецца ў маленькіх галоўках дзяцей, якіх водзяць глядзець на гэтыя шэсці? Ва ўяўленні малых Дзед Мароз можа быць толькі адзін — тады захоўваецца адчуванне цуду. А інакш — хаос у мазгах. Значыць, бацькам праз СМІ варта было б унушаць хоць некалькі рыхтаваць дзяцей да відовішча. Скажам, гаварыць, што гераічны мужчына на Каляды — час цудаў — ператвараецца ў Дзеда Мароза, а жанчына — у Снягурку. Ды мала што можна прыдумаць, каб апраўдаць цікавыя перш за ўсё для дарослых шэсці.

Карацей, бацькоў неабходна *выхоўваць* — вось для чаго ўся гэтая гаворка. І выходзіць не толькі ў сэнсе палітычным, хоць гэта вельмі важна, але і ў рамантычным успрыманні свету. Мы часта бачым пісьменнікаў на экраны тэлевізараў? А творцы ж якраз вяртаюцца паэтычнасць у грамадства, нагадваюць пра спрадвечныя каштоўнасці, узбагачаюць слоўнік нацыянальнай мовы, сёння максімальна забруджанай драўлянай англійскай.

А пакуль выхаванне ідзе ў зусім іншым духу. На шматлікіх каналах, якія прапануе найбольш папулярна ў Беларусі сістэма «Космас-ТБ», большасць кінастужак і розных перадач — замежныя. Добрыя, гуманна савецкія фільмы — рэдкія госці на экраны. У лепшым выпадку — калі не дэтэктывы (іх дзясяткі кожны дзень), то слязлівыя сучасныя меладрэмы з абавязковымі бізнесменамі і вечным архетыпам Папалушкі.

У Кітаі інтэрнэт толькі кітайскі, выхад у іншы немагчымы. Але кітайскі кантэнт — самы багаты ў параўнанні з якім іншым у свеце. А таму кітайскай моладзі зусім не патрэбна нешта іншае — хапае свайго. А ў сваім і выхаванне — сваё...

Але пакуль забарону сусветнага інтэрнэту мы, відаць, не хутка дачакаемся, то нам застаецца адно — *адукацыя*. Але тут без сур'ёзнай перабудовы не абысціся. Што, зноў рэформы? Мы ад іх страшэнна стаміліся. Ды і ішлі яны ў адным напрамку.

І ўсё ж перамены патрэбныя. Па-першае, рашуча пазбаўіцца ад ліберальнай ідэалогіі. Савецкі Саюз ствараўся, будаваўся (не без трагедый і выдаткаў, але такая дыялектыка жыцця) дзядамі і прадзедамі сучасных маладых. Патрыятызм не выходзіць без павагі да спраў продкаў, без традыцый.

Па-другое, зрабіць школу больш *гуманітарнай*. У 1980-я гады праславілася школа ў вёсцы Зыбкаў Кіраваградскай вобласці, якую кіраваў М. П. Шчацін. Ён зменшыў кожны ўрок да 30 хвілін, ліквідуючы перапынкі, бо адпачынак — у перамене дзейнасці: пасля матэматыкі — танцы, пасля мовы — спевы, пасля фізікі — літаратура. Хатніх заданняў не было. Урокі па мастацтве — такія ж важныя, як і ўсе іншыя. Дзеці надзвычай хутка разумова і эмацыянальна развіваліся, бо ім падабалася вучыцца. Эксперымент, які і многае іншае станоўчае, быў перапынены з ліквідацыяй Савецкага Саюза.

У наш час матэматыка, безумоўна, неабходная, але не абавязкова ўсе дысцыпліны матэматызаваць. Па фізіцы менш задач рашаць, а больш гаварыць пра законы прыроды, натуральна, з прэзентацыямі.

Дазволю сабе распавесці пра ўласны вопыт. У апошнія гады я пішу галоўныя тэзісы лекцыі на слайдах — студэнты спісваюць з экрана. Зрокава ўспрыманне лепшае, чым на слых. Але, натуральна, каментую. Пасля кожнага тэкставага слайда — некалькі ілюстрацый. Таксама іх тлумачу. На кожнай лекцыі абавязкова як мінімум два ролікі — урыўкі з мастацкіх фільмаў, анімацыі. Фільмы пра пісьменнікаў або экранізацыі вядомых твораў. Таксама раскажам пра самі творы, пра пісьменнікаў, пра актэраў. Такі метада дае плён. Ва ўсялякім разе, лекцыі

праходзяць цікава, я не бачу сонных твараў і вечнага калупання студэнтаў у сваіх гаджэтах...

Звяртаемся да школы. Прапаную *адзін з варыянтаў* перабудовы праграм. У сярэдніх і старэйшых класах кожны год мяняць канцэпцыю, ставячы ў цэнтр увагі класічны твор. Напрыклад, у нейкім класе канцэпцыя «чалавек і прырода», а цэнтральны твор — «Новая зямля» Якуба Коласа. Паэма вывучаецца на працягу ўсяго года, але паміж чытаннем раздзелаў — знаёмства з творами, блізкімі па тэме. Скажам, выклад міфаў, бо міфы — гісторыі стасункаў паміж чалавекам і прыродай. Казкі беларускіх пісьменнікаў. Прыродапісальныя вершы, урыўкі з прозы. Апісанні народных свят. У тэорыі — генезіс сімвалізму, трыпы. Пры гэтым праграма прадугледжвае заняткі не толькі ў памяшканні школы. Неабходна адвесці *шмат гадзін* на наведванне Коласавых мясцін, а калі яны далёка ад правінцыяльнай школы, то — у этнаграфічныя музеі (яны створаны паўсюдна), на майстар-класы да рамеснікаў, на палі, у лясныцтва — можа, чым там і дапамагчы. Яўрэйскі мыслер Рашы (XI ст.) гаварыў, што сапраўды адукаваны чалавек — той, хто ўмее рабіць рукамі. Тэматычныя — у кожную пару года — вечары ў школах. Аднаўленне народных свят, апісаных у Коласа. Уласная творчасць вучняў: стварэнне макетаў, вышыўкі, прыгатаванне зганавай у паэме ежы і г. д. Дзеці будуць чакаць кожнага новага раздзела паэмы, бо з ім аказваюцца звязаны новыя ўражанні.

У наступны год — канцэпцыя «народ і вайна». Пачынаць можна з Траянскай вайны — упісваемся ў сусветны кантэкст. Звяртаемся і да барацьбы з крыжачамі і да Першай сусветнай вайны. Але галоўна ўвага — Вялікай Айчыннай. Тут абавязкова паказ шматлікіх кінастужак па тэме. Неабавязкова толькі экранізацыі твораў В. Быкава, але і іншых пісьменнікаў, і ўласна шэдэўры кінамастацтва. Сачыненні — параўнанні літаратурных твораў і экранізацый. На веданне мясцін баёў, помнікаў, догляд іх. Дзяцей неабходна пастаянна займаць справамі...

Наступны год — «чалавек і гісторыя». Тут у цэнтры ўвагі творы У. Караткевіча. Відаць, варта пакінуць у праграме як цэнтральны твор «Дзікае паляванне караля Стаха». Але гаварыць пра ўсё, што звязана з ім. Скажам, пра «дзікае паляванне» пачынаючы ад Антычнасці, ад Загрэя. Аповед пра традыцыі рыцарства — наведванне мерапрыемстваў аматараў альтэрнатыўнай гісторыі. Традыцыі шляхецтва. Але асноўная ўвага — усё ж XX стагоддзю. Гісторыя праз літаратуру. І таксама шмат кінастужак, шмат экскурсій.

Адзін год — размова аб прагрэсе. Канцэпцыя «Да мары праз працу». Гаворка пра навуку і тэхніку. Тут у цэнтры ўвагі — фантастычныя творы (В. Ластоўскі, Я. Маўр, В. Гігевіч, У. Шыцік і інш.). Экскурсіі на прадпрыемствы. Адпаведныя кінастужкі, можна і замежныя. Выклікаць у дзяцей прагу цуду.

У нейкім класе канцэпцыя — стасункі паміж людзьмі. Тут пра каханне, пра дружбу. Адпаведны падбор твораў.

Увогуле, патрабуецца напружаная праца псіхалагаў, метадыстаў, выкладчыкаў. Ясна адно: далей сумаваць школьнікам на ўроках нельга.

Я падкрэсліваю: выказваю толькі *адзін з варыянтаў* перабудовы праграм з улікам прывычкі сучасных дзяцей да візуальнага ўспрыняцця і г. д. Безумоўна, неабходна самае шырокае абмеркаванне надзвычайнай важнай праблемы. А чыноўнікам — больш прыслухоўвацца да практыкаў...

Тацяна ШАМЯКІНА
Фота Кастуся ДРОБАВА

Што чытаюць у бібліятэках?

Міністэрства культуры і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адгукнуліся на ініцыятыву Саюза пісьменнікаў Беларусі і сабралі звесткі пра запатрабаванасць кніг беларускіх пісьменнікаў у Нацыянальнай, публічных, дзіцячых бібліятэках, а таксама сярэдніх навучальных устаноў за два з паловай гады. Такія даследаванні праводзяцца рэгулярна, таму вынік параўноўваецца з папярэднім, 2021 года.

Адбіраліся аўтары не толькі папулярныя ў Беларусі, але і якія працягваюць актыўна працаваць. На жаль, за час апрацоўкі інфармацыі і падвядзення вынікаў два пісьменнікі пакінулі гэты свет: Мікола Бусько і Георгій Марчук. Кнігі абодвух па-ранейшаму запатрабаваны.

У некаторых з аўтараў колькасць кніг у бібліятэках складала менш за тысячу. Звесткі пра іх у канчатковую табліцу не ўключаліся.

Параўнанне вынікаў паказвае, што паказчыкі запатрабаванасці кніг у большасці пісьменнікаў рэзка выраслі. Павялічылася і колькасць кніг у бібліятэчным фондзе. У той жа час не выключана, што змены часткова прадиктаваны ўдасканаленнем тэхналогіі ўліку кніг і чытацкіх зваротаў.

У сярэднім кніга трапляе ў рукі чытача 1,5 раза ў два з паловай гады. Гэта значна больш, чым пры захоўванні ў хатняй бібліятэцы, дзе набытую кнігу адзін-два разы перачытае ўладальнік, магчыма, члены сям'і. У фондзе выданні «працуюць» да поўнага фізічнага зносу. Публічныя бібліятэкі, а таксама бібліятэкі навучальных устаноў, па-ранейшаму вядуць прадукцыйную работу і застаюцца найважнейшым сродкам далучэння да беларускай літаратуры.

Найболей запатрабаваным з ліку прадстаўленых у выбарцы стаў Георгій Марчук. Яго кнігі былі запытаны чытачамі 143 193 разы. Гэта лепшы помнік майстру, які пайшоў з жыцця, сапраўднае народнае прызнанне.

З вядомых літаратараў, калі браць суадносіны колькасці адзінак захоўвання і выдач кніг, лідзіруе, як не цяжка прадказаць, народны пісьменнік Беларусі Мікалай Чаргінец. У яго гэтыя суадносіны складаюць 231 %. Гэта значыць, кожная кніга з сарака адной тысячы

ў сярэднім адчувае цяпло чытацкіх рук 2,31 раза ў два з паловай гады.

Яго паказчык перасягнуў толькі адзін член Саюза пісьменнікаў Беларусі. Кнігі Сяргея Мусіенкі грамадска-палітычнай тэматыкі, выдадзеныя пасля падзей 2020 года, карыстаюцца ажыятажным поспехам, судасносіны адзінак захоўвання з колькасцю запытаў складаюць 2,58. Часцей, чым адна кніга на год. Праўда, іх зусім мала ў бібліятэках — 1218.

Звесткі пра запатрабаванасць кніг таго ці іншага пісьменніка ў бібліятэках не з'яўляюцца вычарпальным крытэрыем ацэнкі папулярнасці аўтара, тым больш — культурнай каштоўнасці яго творчасці. Папулярнасць немагчыма дакладна падлічыць, яна складаецца, акрамя таго, з аб'ёму продажаў папяровых кніг у Беларусі і за мяжой, куплі электронных асобнікаў у тэкставым і аўдыяфармаце, звароту ў бясплатных электронных бібліятэках, запатрабаванасці тэкстаў для напісання сцэнарыяў фільмаў і пастаноўкі п'ес, наведвальнасці публічных выступленняў літаратараў... Прычым — у параўнанні з калегамі па цэху. Гэта сінтэтычны паказчык, які падсумоўваецца з кампанентаў, што цяжка паддаюцца ўліку. Таму можна казаць толькі пра самую прыблізную ацэнку.

Культурная каштоўнасць будзе бачна пазней. Нездарма ў Расіі ў часы Пушкіна самым папулярным паэтам быў Нестар Кукальнік, Аляксандр Сяргеевіч пры жыцці не мог з ім цягацца. Тое ж самае назіраецца з лаўрэатамі Нобелеўскай прэміі па літаратуры. Калі паглядзець увесь спіс і адкінуць прозвішчы, якія відавочна выпадаюць з пісьменніцкага шэрагу, як, напрыклад, Уінстан Чэрчыль і Боб Дзілан, большую частку яго складаюць аўтары, параўнальна вядомыя ў свой час. Леў Талстой таксама «праляцеў», з дзесяці лаўрэатаў, якія атрымалі прэмію пры жыцці вялікага класіка, толькі Генрык Сянкевіч і Рэдзьярд Кіплінг на слыху, астатнія, «больш годныя», выклікаюць адзінае пытанне: а хто гэта?

Аднак бібліятэкам традыцыйна надаецца павышаная ўвага. Чытач асабліва каштоўны для любога пісьменніка. Той, хто спецыяльна ўдзяляе час, каб наведаць бібліятэку, узяць папяровую кнігу дахаты ці папрацаваць з ёй у зале, як правіла, значна больш паглыбляецца ў твор, чым той, хто чытае ў метро са смартфона ці слухае аўдыякнігу. Таму столькі ўвагі члены Саюза пісьменнікаў Беларусі надаюць сустрэчам у бібліятэках, а няўхільны рост папулярнасці кніг у бібліятэчнай аўдыторыі не можа не радаваць.

Вынік даследаванняў дазваляе прасачыць шэраг тэндэнцый.

Напрыклад, сёлета ў спіс увайшлі аўтары спецыяльнай літаратуры філалагічнай скіраванасці, іх паказчыкі супараўнальныя з лічбамі аўтараў мастацкіх твораў. Гэта адбываецца, відаць, за кошт наведвання Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі студэнтамі, аспірантамі і навуковымі супрацоўнікамі, а таксама зваротаў настаўнікаў сярэдніх школ да гэтых работ як да метадычных дапаможнікаў.

Наўрад ці варта засмучацца невысокаму попыту на спецыяльную, можна сказаць, вузкасפעцыялізаваную літаратуру. У прыватнасці, 8260 кніг доктара навук Валерыя Максімовіча, запатрабаваных чытачамі, — выдатны вынік, а адносна паказчык (75 %), які выбіваецца з агульнага шэрагу, абумоўлены

нераўнамерным і нерацыянальным размеркаваннем кніг. З 11 064 асобнікаў абсалютная большасць знаходзіцца ў публічных бібліятэках Мінска (8804 асобнікаў), дзе зарэгістравана ўсяго 5614 зваротаў, у той час як у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і ў бібліятэках шматлікіх навучальных устаноў попыт на кнігі В. Максімовіча на ўзроўні белетрыстыкі.

У сярэднім кніга трапляе ў рукі чытача 1,5 раза ў два з паловай гады. Гэта значна больш, чым пры захоўванні ў хатняй бібліятэцы, дзе набытую кнігу адзін-два разы перачытае ўладальнік, магчыма, члены сям'і. У фондзе выданні «працуюць» да поўнага фізічнага зносу. Публічныя бібліятэкі, а таксама бібліятэкі навучальных устаноў, па-ранейшаму вядуць прадукцыйную работу і застаюцца найважнейшым сродкам далучэння да беларускай літаратуры.

Ёсць і іншы сімптом неаптымальнага размеркавання фондаў: у асобных абласцях кнігі папулярных аўтараў прадстаўлены мала ці адсутнічаюць. Самы яркі адмоўны прыклад — бібліятэкі навучальных устаноў Магілёўскай вобласці: Алена Стэльмах — 0, Наталля Саветная — 0, Іна Фралова — 0, Іван Юркін — 0, Вадзім Ялфімаў — 0. Адпаведна, і нулявая запатрабаванасць. Напэўна, кнігі гэтых аўтараў запытвалі ў школах Магілёўшчыны і атрымлівалі адмоўны адказ, але гэты факт у выбарцы не адлюстраваны. З іншага боку, высокі попыт на кнігі аўтараў, уключаныя ў школьную праграму, але ў інтэрнеце не даступныя.

Хацелася б, каб электронная кніга, асабліва ў вольным доступе, кампенсавала лакуны ў бібліятэчных фондах. Яскравы прыклад: з 6978 кніг Уладзіміра Гаўрыловіча, добра прадстаўленых у Гомельскай вобласці, у мінскія публічныя бібліятэкі трапіла ўсяго толькі 37 асобнікаў. Мала? Затое яны выдаваліся роўна 500 разоў! Трынаццаць з паловай выдач на адну, пры сярэднім паказчыку У. Гаўрыловіча па рэспубліцы — каля дзвюх выдач за два з паловай гады. І гэта далёка не рэкорд. Кніг Таццяны Дземідовіч з Брэста ў тых жа сталічных бібліятэках — 19, выдадзена 456, што складае 24 (дваццаць чатыры!) выдачы на адну кнігу. Для забеспячэння такой чытацкай цікавасці бібліятэкары вядуць папярэдні запіс. А чаму б не закупіць яшчэ пяць-дзесяць асобнікаў на кожную бібліятэку і не мучыць чытачоў дэфіцытам?

Самім аўтарам варта не абмяжоўвацца сваім рэгіёнам, а весці «інтэрвенцыю» (у добрым сэнсе слова) у сталіцы, больш актыўна прасоўваючы кнігі. Дарэчы, у Цэнтралізаванай сістэме бібліятэк Мінска назіраецца недахоп кніг і сталічных аўтараў. Напрыклад, кнігі Алеся Карлюкевіча ў сярэднім выдаваліся больш за 16 разоў, што таксама сведчыць пра дэфіцыт і непазбежны запіс у чаргу.

Больш падрабязна пазнаёміцца з вынікавай табліцай можна на сайце Саюза пісьменнікаў Беларусі (oo-spb.by).

**Анатоль МАТВІЕНКА
Фота Кастуся ДРОБАВА**

У Расіі лідзіруюць Дастаеўскі і Леў Талстой

Завяршаецца 2023 год. Які ён для кніжнікаў, кніжных выдавецтваў постсавецкай прасторы, Расіі, Беларусі, яшчэ пакажа час. А вось што выявіла статыстыка расійскага кніжнага рынку за студзень — верасень 2023 года, ужо вядома.

Вынікі працы кнігавыдавецкай галіны падвялі Асацыяцыя кнігараспаўсюджванняў Расійскай Федэрацыі, часопіс «Книжная индустрия» і Расійская кніжная палата.

Агульны наклад кніг у цвёрдай вокладцы знізіўся на 25,3 працэнта. Лічба ўражальная. Продажы ў кнігарнях зменшыліся на 15,3 працэнта. Сярэдні кошт прададзенай кнігі склаў 493 расійскіх рублі (у Маскве — 505 рублёў).

Што датычыць аўтараў, то рэйтынгі падзелены на два кірункі. Першы —

што найболей прадаецца ў кнігарнях. І другі — што найболей па тыражах выдаецца. У кніжных крамах сёння ў першую чаргу карыстаюцца попытам наступныя кнігі: «К себе нежно» Вольгі Прымачэнка, «Искусство любить»

Эрыха Фрома, «Портрет Дориана Грея» Оскара Уайльда, «Чебурашка. Официальная новеллизация» Ганны Маславай, «1984» Джорджа Оруэла. Падкрэслім, што гэты рэйтынг — на аснове даных Асацыяцыі кнігараспаўсюджванняў Расіі.

Што датычыць аўтараў твораў мастацкай літаратуры, чые кнігі лідзіруюць на выданых у Расіі, то, па звестках Кніжнай палаты Расійскай Федэрацыі, імі з'яўляюцца Анна Джэйн, Фёдар Дастаеўскі, Агата Крысці, Міхаіл Булгакаў і Леў Талстой. Самыя тыражныя аўтары кніг для дзяцей — легендарны Карней Чукоўскі, класік рускай і сусветнай паэзіі Аляксандр Пушкін, Эдуард Успенскі, аўтар мастацкіх і адукацыйных кніг Алена Ульева (для прыкладу — статыстыка за ранейшы час у Алены Ульевой: у 2020 годзе было выдадзена

яе 90 назваў друкаваных кніг сумарным тыражом 92395 тысячы экзэмпляраў) і Холі Вэб. Што да Холі Вэб, то гэта англійская дзіцячая пісьменніца. Толькі за адзін 2016 год у Расіі было выдадзена 97 яе кніг тыражом 595 000 экзэмпляраў. У 2017-м яе кніга «Прывід коткі» стала пятай у рэйтынгу продажу кніг для падлеткаў У Казахстане.

Такая вось рэчаіснасць на бліжнім і зразумелым для нас расійскім кніжным рынку, кнігі з якога ў Беларусі дасягальныя, ды і беларусы — частыя госці ў Маскве, Санкт-Пецярбургу, іншых гарадах Расійскай Федэрацыі, частыя наведвальнікі расійскіх кнігарняў. Якім будзе 2023 год увогуле ў кніжнай Расіі і кніжнай Беларусі — пра гэта мы даведаемся ў першыя месяцы наступнага, 2024-га.

Раман СЭРВАЧ

Калі чуеш сэрцам

Кніга Міхася Пазнякова «Голас» складаецца з аповесцей, апавяданняў, абразкоў, эсэ, аб'яднаных адной тэмай — Радзіма, адухоўленых адным пачуццём — любоўю.

Пра што і пра каго гаворыць ён? Пра жыццё простага чалавека, яго перажыванні, трагедыі, імгненні шчасця, пра важнасць асабістага выбару ў розных абставінах, пра гераізм і здраду... Пра «жамчужыны нашай спадчыны»: Максіма Багдановіча, Яўгенію Янішчыц. Пра цыкл раманаў Уладзіміра Гніламёдава. Пра родную вёску Заброддзе... Многія творы маюць аўтабіяграфічны характар. Дзеянні адбываюцца ў час ад Вялікай Айчыннай вайны да нашых дзён.

Хочацца адзначыць багатую, шыкоўную беларускую лексіку кнігі «Голас». У творах Міхася Пазнякова шмат сродкаў мастацкай выразнасці, якія зачароўваюць, уносяць шматлікія адценні ў зместавую палітру твораў, падкрэсліваюць індывідуальныя асаблівасці герояў. Гэта эпітэты: «занепакоеных вачэй», «душа гнілая, подлая, здрадніцкая» («Выйсце заўсёды ёсць»), «стройнай беланогай бярозкай», «пяшчотны шолох», «незразумелая злосць» («Ліст дадому»), «казытлівыя дрыжыкі», «васількова-блакітныя вочы», «неадольны сум» («Ад лёсу не ўцячэш»), «клопатны, мітуслівы, стамляльны дзень», «эквівалентны апісанні» («Таямнічая жанчына»), «злосная папужка», «лагоднае сонейка» («Здрада»); метафары: «не дадуць закіснуць», «прырос да родных мясцін», «прасвятленне сэрца» («Ліст дадому»), «пырснулі смехам» («Ад лёсу не ўцячэш»), «жывымі вокнамі» («Таямнічая жанчына»), «раўчук адчужанасці» («Здрада»); параўнанні: «быццам п'яны» («Ліст дадому»), «быццам анельскія, вочы» («Таямнічая жанчына»). Зіхціць дыялогамі ў кнізе «Голас» фразеалагізмы і народныя мудрыні: «вылезе бокам», «беражонага Бог беражэ», «адчуваю нутром», «крывёю змыю», «кінуўся ў ногі» («Выйсце заўсёды ёсць»), «язык да Кіева давядзе» («Ад лёсу не ўцячэш»), «як з вады выцягнуць» («Здрада») і інш.

Эмацыянальнае хваляванне, духоўнае замілаванне, асабістыя ўспаміны выклікаюць абразкі. У іх і ўсхвалянае «матчынага сэрца», і боская спагада бабы Марфы, якая страціла ў вайну сям'ю, і першыя ў жыцці апельсіны, і настаўніца, якая дапамагла абраць жыццёвы шлях, і сябры дзяцінства, і сабака Валет, які самаахвярна выражаваў маленькага гаспадара ад ваўка, і першы транзістар...

Своеасабліва і глыбока, вобразна і праўдзіва прадстаўляе Міхась Пазнякоў сваіх літаратурных герояў. Размова ідзе не толькі пра дэталёвы апісанні дзеючых у творы асоб: «...жанчына была апранута ў лёгкую сінюю куртку, хатні байкавы халат, на нагах, здаецца, былі мацёрчатыя шэрыя тапачкі. Вельмі ўразлі яе блакітныя цёплыя і добрыя, быццам анельскія, вочы. Нешта ў іх было незвычайнае, незямное...» (апавяданне «Таямнічая жанчына»), «...Яе вялікія святліста-зеленаватыя вочы, здавалася, выпраменьвалі столькі мілагі і чысціні, што, напэўна, асвятлялі не толькі маю засамочаную душу...» (апавяданне «Голас»), але і пра шчырашчымыя дэялогі:

— Ты прагнаў фашыстаў у Берлін? — горда спытаў Петрык.

— А ты раскажаш нам казку пра залатую яблынку? — уздыхнула Галька, не зводзячы вачэй з таты.

Вядомы псіхолаг і філосаф Сяргей Рубінштэйн разглядае ўчынак чалавека так: «Учынак — гэта дзеянне, якое ўспрымаецца і ўсведамляецца самім дзеючым суб'ектам як грамадскі акт, як праява суб'екта, якая выказвае стаўленне чалавека да іншых людзей». Учынак, на погляд Міхася Пазнякова, уяўляе сабой канчатковую і адназначную завершанасць вобраза героя як абстрактнага чалавека ў маральным ідэале ці амаральным падзенні.

— Прагнаў, сыноч!.. Раскажу, дачушка, — усміхнуўся праз слёзы шчаслівы бацька.

— А назаўжды прагнаў? — не адставаў Петрык.

— Назаўсёды, сыноч! Назаўсёды, мае дзетачкі...» («Вяртанне»).

Пра асабісты разважанні і адчуванні герояў: «Я адчуў, што мяне ахоплівае, запаўняе нейкае дзіўнае, невядомае да гэтага часу энергетычнае поле. Супакойлівае, гаючае, якое здымае ўсякую стому, робіць мяне зусім іншым. Мажліва, вольным-вольным, лёгкім-лёгкім, пакорным-пакорным...» («Таямнічая жанчына»); «Глыбокі роздум апанаваў мяне: што такое наша чалавечае жыццё? Што рухае нам? Вечныя пошукі высокага, шчырага, сапраўднага? А ці можа яно ў нашым такім недасканалым свеце быць не хвілінным, не кароткім, не выпадковым, а працяглым, несканчоным? А ці можам мы, людзі, знаходзіць сваё шчасце, зберагаць яго, быць па-сапраўднаму шчаслівымі?...», «Мне раптам стала балюча і горка...» («Ліст з мінулага»); пра глыбокія ўспаміны:

«... Цяпер, праз многія гады, калі я ўспамінаю гэты выпадак, мне становіцца вельмі прыкра і балюча, бо выразна бачу мамыны заплаканыя вочы...» («Цукеркі»), «...Мне стала вельмі балюча. Зразумеў, што тады у дзяцінстве, я зрабіў зарубкі не на кляновым, а на сваім целе, і яны пякуць цякучым, несціханым болям» («Клён»); і пра ўчынку герояў.

Вядомы псіхолаг і філосаф Сяргей Рубінштэйн разглядае ўчынак чалавека так: «Учынак — гэта дзеянне, якое ўспрымаецца і ўсведамляецца самім дзеючым суб'ектам як грамадскі акт, як праява суб'екта, якая выказвае стаўленне чалавека да іншых людзей». Учынак, на погляд Міхася Пазнякова, уяўляе сабой канчатковую і адназначную завершанасць вобраза героя як абстрактнага чалавека ў маральным ідэале ці амаральным падзенні.

Аўтар кнігі «Голас» не ідэалізуе літаратурных герояў: кожны можа зрабіць памылку: «...Аслан зноўку паглыбіўся ў роздум. Успомніў маці. Яны жылі ў горным ауле на беразе бурлівай рачулкай... Людзі паважліва віталі адзін аднаго... Маці радавалася яго поспехам... І вось — ні маці, ні бацькі, ні старэйшага брата, ні школы, ні новага дома... Усё разбурана і знішчана вайной... Хто вінаваты?» У стане бязмернага болю, як ранены звер, ён робіцца забойцам, але ў стане раз'юшанасці яго, Аслана, ад новых грахоў бароняць вочы маці: «Спаліць, ці што, гэтага дзеда з ягонай хацінай?... Але раптам у цемры нібыта ўзніклі заплаканыя вочы маці...» («Ліст дадому»).

Персанаж аповесці «Выйсце заўсёды ёсць» Новікаў свядома становіцца здраднікам. Нават перадсмяротны крык-апраўданне Новікава выклікае агіду: «Я не мог інакш!.. У мяне не было выйсця!.. Мяне прымусілі!.. Жыць, жыць вельмі хацелася!.. Пашкадуйце, таварышы! Крывёю змыю ганьбу...»

Творы Міхася Пазнякова сеюць у душах чытачоў зярняtkі дабрыйні, любові, адказнасці за асабістыя ўчынкi, фарміруюць высокія маральныя якасці.

Агата ПІСАР

Сонейкі зямныя

Зкой яшчэ падзей можна параўнаць сустрэчу вясны?! А калі яна да таго ж жывая і зеленавокая, ды «з водарам зямлі, талай вады і сонца», як у аповесці Валерыя Кастручына «Бясконца кніга» з яго зборніка «Цуд-ягада»? Так, толькі з сустрэчай з сапраўдным цудам!

З першых старонак яна дазваляе юнаму чытачу выправіцца ў падарожжа ў цудоўны свет жывой прыроды. Падарожжа амаль рэальнае: адчуваеш нават гаркава-едкі прысмак дыму ад распаленага ў начной тайзе кастра, дрыжыш ад начной прахалоды. Толькі працягні руку — кранеш аранжавыя «свечачкі» на сасонках у маі. Аўтару яны нагадваюць царкоўныя свечкі з вашчыны, якія людзі звычайна запальваюць у славу Божую. А туман з апавядання «Малочная рака»? Ён такі густы, што і човен з цяжкасцю рухаецца ўперад. А сіні купал неба?..

Паэтычнасць, вобразнасць, уласцівыя стылю Валерыя Кастручына, даюць магчымасць маленькаму чытачу літаральна пачуць у бегу вясновай талай вады «нябёсныя грамы», адчуць на валасах залаты пылок вярбы ў красавіку, убачыць у россыпе незабудак кавалачак неба на зямлі... і разам з ім гараваць па згаслых «зямных сонейках» — скошаных дзёмухаўцах.

Пра жывую прыроду не для ўзмацнення аўтарытэту аўтара згадваецца. Прырода ў кнізе — сапраўды жывая. І не толькі птушкі, рыбы, кузуркі ці жывёлы. Пад умелым пяром пісьменніка ажываюць кветкі, дрэвы, луг, неба... Вельмі паэтычна апісваецца, нібы дзяўчына-летуценніца, бярозка: «Здалёк наогул здаецца, што яна [бярозка] махае галінкамі, як крыламі. Як добра, што бяроза мае карэнне: яно трымае дрэва і не дазваляе яму паляцець!» Ці яшчэ прыклад: «Не бяроза, дзяўчына, амытая сонцам!» Гэта пра чырвань ад ранішніх сонечных праменьчыкаў, калі сонейка яшчэ нізка вісіць над зямлёю. А яшчэ дрэвы, падобна людзям, слухаюць песню ветру, лясныя званчкі маюць танюсенькі галасок, а зямля, тая наогул безупынна шуміць! Каб праверыць, што ўсё гэта адбываецца насамерч, не патрабуецца нічога асаблівага: трэба толькі стаць відушчым сэрцам.

Да ўсяго кніга «Цуд-ягада» мае дыдактычны функцыянал. Хто лепш за яе

адкажа на тысячы «чаму» юнага чытача? З чаго пачынаецца вясна? Ад чаго на твары з'яўляюцца вяснушкі? Як даведацца, ці змяніў шчупак зубы? Як матылькі знаходзяць адзін аднаго на вялікай адлегласці?

Чытача чакае шмат адкрыццяў. Бо гэта вялікая навука — заўважыць незвычайнае ў звычайным. Напрыклад: убачыць, «як над галавой пупышкі на дрэвах растуць, растуць і нібыта пракольваюць сваімі вострымі дзюбікамі неба». Ці здагадацца, калі чуеш «дзін-дон, дзін-дон» пад стрэхамі і на голлі дрэў, што тонкія ледзяшы — гэта замерзлыя птушыныя галасы, а вясна разбудзіла іх.

Што дазваляе Валерыю Кастручыну ствараць такія неверагодна светлыя, напоўненыя дабрыйнёй творы? Магчыма, тонкае адчуванне прыгажосці, не страчаны з дзіцячых гадоў чысты погляд на рэчаіснасць?.. У размове з чытачом лішнім будзе папярэджанне — не разбураць гэтае хараства, не кранаць рукамі, бо нават і дыханне замірае, калі знаёмішся з апавяданнямі «Зялёнае «ку-гу»», «Сэрца ружы» ці падобнымі да іх. У добрым настроі хочацца толькі ствараць, радаваць і радавацца самому.

А скончыць свой водгук на кнігу «Цуд-ягада» хочацца зноў-такі аўтарскай цытатай: «Ах, як хочацца гэтую радасць-благасць зберагчы ў сабе, не расплюхаць...»

Іна ФРАЛОВА

Віктар ГАРДЗЕЙ

Дадому

Пара ўжо збірацца дадому,
Не вечна гуляць у гасях.
Няма злітавання нікому,
І смуткам усцелены шлях.

Выходзіць з дубравы і гаю,
І бору паклон, як заўжды.
Забуй, ці яшчэ забываю,
Свае маладыя гады.

Гара тут з бярозкай навеслай
Запала мне ў вочы даўно.
Віно не збрадзіла, а скісла —
Не п'ецца сухое віно.

Ні рому, ні грозу, ні элю:
Знаёмы не сніцца пірат.
Пабачыць бы Зіну і Гэлю,
Але і ўспамінаў няшмат.

Дадому пара, чалавеча,
А як абмінуць растанцы?
Дадому! І кропка! — Бы вечна
Гукнула свайго на пляцы.

Вандроўнік

За ноч лясы памаладзелі.
— Стаміўся ідучы? — Яшчэ б!
На небе залежы кудзелі,
А ў нас тут сціплы шырапатрэб.

На небе воблак белых пража,
Разліты сіні анілін.
Адзін ідзеш, а хто падкажа:
Сядзь адпачні, калі адзін.

Заблудны гром, гусцей паўторквай
Струмені вострыя дажджу!
Льном запахне, бульбай, морквай,
Дзе я хадзіў або хаджу.

Якія ж у сядзельца зборы?
Падняўся, глянуў і пайшоў.
Крыжы — мінулых дзён узоры
Сярод каменняў-галышоў.

Ён застаецца, край палескі,
У тым, чым славіўся, жыве.
Вандруй — пабачыш арабескі,
Што ўроссыт ззяюць на траве.

Вёска Шашкі

Жыву, як бычок, на адкорме —
Забрала на лета радня.
Ды цётка ўсё ж корміць па норме,
А тут на сталае — кураня!

— То ж ноччу прагнулася з шуму
І бегма памчалася ў хлеў.
Шашок нарабіў многа глumu,
Хоць курак усіх не паеў.

Ля печы радня ледзь не плача:
— Хтось, мабыць, падкінуў знарок?
Шашок — той жа тхор, як іначай:
Пушысты драпежны звярок.

Няўлоўны пры гэтым і хітры.
Няўежна мне ў вёсцы Шашкі.

— Ты, цёця, слязу сваю вытры,
А я да сяброў — напразткі!

Пры мне тут кудахталі куры
І певень вадзіў чараду.
Худы, вінаваты, пануры,
Сюды я не хутка прыйду.

Засуха — 23

Удар нанесці можа нават шыла,
А тут маштаб — змрачней і суравей.
Яшчэ з вясны палеткі засушыла,
І што ні дзень — лютуе сухавей.

Здзіўляецца народ у гаспадарках:
— Не спёка, бачна, і не сонца сквар.
Залётная, бывае, пырсне хмарка:
Сто ракавых дажджынак на гектар.

Прычыну ўсіх прыродных анамалій
Глумачаць мудра дактары навук.
Не дапамогуць нам азот і калій —
Падсеклі самі жыццядайны сук.

Хто навалніцу не любіў у маі?
Ёсць вера: Божы суд — не самасуд.
Аднак і талую ваду ўжо не трымае
Сівай зямлі патрэсканы сасуд.

Глядзець на жыта цяжка аграному:
Без палавеі жыта дзве вярсты...
Не чула Геба ў маі першагрому,
І кубак неба быў зусім пусты.

Нацюрморт з чырвонай вішняй

Бярэце фарбы і мальберты:
Вясна заве і сак, і так.
Якія ж трэба аргументы,
Што я між вамі, не мастак?

Тут замак гордага харэя
І ямбама струганы радок.
Барок — мастацтваў галерэя,
Дзе акварэлі — на паток.

Два плячы

Я маю два надзейныя плячы,
Яны не здрадзяць ні ў мароз, ні ў спёку,
І ў цяжкі час, калі хоць ты крычы,
Яны са мною, з самага вытоку.

Калі наскрозь пранізвае туга,
І здасца, што няма куды імкнуцца,
Праблемаў непад'ёмная вага,
То два плячы ніколі не сагнуцца.

І можа лёс адчаем апячы,
І на шляху пустэча-адгалоссе.
Я маю два надзейныя плячы,
А тое, што так цяжка, мне здалося.

На іх я спадзяюся дзень пры дні
І ведаю: адсюль не будзе здрады.
Бо два плячы — два хвацкія кані —
Прыносяць мне раішэнняў мудрапады.

Няхай дарадцы поруч не стае,
Не ступаю ў зачыненыя дзверы,
Бо два надзейныя плячы — мае,
Ну, а сабе я не магу не верыць.

Зусім нам не прарочылі бяду,
А ічасце даравалі, на здзіўленне.
Я ў рай тваіх абдымкаў упаду
І буду смакаваць заспакаенне.

Туманы, туманы, туманы
Адлятаюць за сінія далі.
Кроплі чыстай тугі паўпляталі
У загадкавае светлай вясны.

Што рыхтуе нам дзень малады?
Ад чаго палымнеюць сусветы?
Ад душэўнага верша паэта?
Ці ад дня, што прыйшоў на гады?

Роўны почырк бацькоўскай касы,
Заварожаны ўсплеск сырадою,
І вятры, што пяюць над вадою
У палоне зіхоткай красы.

Як здзіўляе і кліча мяне
Гэты вечар, увенчаны цудам,
Дзе аблокаў зіхцяць ізумруды,
Што навеслі на блізкай сасне.

Фота Кастуся Дробава.

Заспакаенне

Прыручаная, ціхенька маўчу.
Трывогай б'еца ў скроні завіруха.
Так хочацца, каб ты спаўна адчуў,
Як добра цішыню з табой слухаць.

Няхай перажыхнуцца перуны,
Здзіўлішыся майму заспакаенню,
Дзе ў полымі няўлоўнай даўніны
Узлятала ў высі ад твайго я ценю.

Буялі фарбы дзённага святла.
Ты ўсе прайшоў шляхі перасцярогі,
Каб выпаліць няспраўджанасць
дотла,
Каб нашы скрыжаваліся дарогі.

У зорных ліўнях мы масцілі шлях
Свой, дараваны светлаю сустрэчай.
Нас лаічыў вечар росны на палях,
Накідваючы туманы на плечы.

Як паланцін, як непаўторны сон,
Жаданыя, нібы спакой шчымылівы.
Упаў перасцярогі парасон
На шлях, дзе палахлівыя асіны

Вось дуб нахмураны, як Рэпін,
Гара пыліць замест ракі.
Але здыму ў наклоне кепі:
Палешукі — не бурлакі.

Бярозкі прабягаюць зрэдку,
Ай, колькі паміж іх выяў!
Была б натуршчыцай суседка —
Я Ірку б сам намалываў.

Сад у красе стаіць калішняй.
Вяз ля акна — як цэлы форт.
Не з персікам — з чырвонай вішняй
Маглі стварыць свой нацюрморт.

Скразнякі

Тых сусветаў пазыўныя
Дойдуць, можа, праз вякі.
Дзе не дзьмуць вятры скразныя,
Дзьмуць у вокнах скразнякі.

Кофту яркую надзела —
Забадай цябе Амур!
Пасядзела, паглядзела:
Мог жа лаічыцца — мур-мур!

Пракалола, быццам пікай,
Частавала тым і сім,
А душы маёй вялікай
Цесна ў позірку тваім.

Запрашалі Кардыльеры,
Позвы слаў Мадагаскар.
Летуценняў да халеры —
Забадай мяне камар!

Ёсць мясціны, дзе не цесна,—
Помніць доўга і забыць,
А душы маёй балеснай
Сённа лепш, чым заўтра, быць.

Дзень за днём бы ў калаўроце,
Ад гісторыі ўбаку,
На апошнім павароце,
На апошнім скразняку.

Мінулае плыве да нас здаля,
Зноў успамінамі турбуе вечнасць.
Трымае на сваіх плячах зямля
Спрадвечны сталы гонар, гнеў спрадвечны.

Спыняемся, каб дакараць сябе
За неабдуманасць няўдалых дзеяў.
І рукі ў неба цягнем у мальбе,
Калі на валаску вісіць надзея.

Праз пласт гадоў, шукаючы адказ,
Атрымліваем разумення ўрокі,
І асуджаючы нялёгкае час,
Усведамляем ход падзей далёкі.

Мінуўшычына, сівая даўніна,
Дай мудрасці сучасным пакаленням,
Каб прагна, зведаўшы жыццё спаўна,
Даць ход наперад правільным
памкненням.

У палёт

Яшчэ цвітуць сады і першацветы,
І жабы аркеструюць цішыню,
Душу хвалююць думкамі паэты,
І сны блакітныя салодка сню.

Жыццё здзіўляе і ўдалечу кліча,
Ды восень лёсу ўжо плыве здаля,
У стальым мудрым праведным абліччы
Гады штампую вечная зямля.

А справы — лёсу залатыя меткі —
Групуюцца, бягуць наўзбоч жыцця,
І адціваюць дні, нібыта кветкі,
У блашавенні розуму быцця.

Па звычцы неспатольнага падлетка
Здзіўляю і здзіўляюся сама,
І адпуская дзень з жыццёвай клеткі
Туды, дзе ўжо зваротнасці няма.

Забывшыся пра спяхмурнелы ранак,
Пра сталасць і гадоў маіх адлёт,
У полымі купаюся заранак
І зноў збіраю думкі. У палёт!

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

...Я стаю ў цэнтры Чырвонага моста. Унізе, пад ім, Палата, зусім змялелая, не такая, як у гады майго дзяцінства. Зусім непадалёк, у выгіне рэчкі з, як казалася вірам, я тануў. Гэта было другога мая, стаяла зусім летняя спякота, і я, спустыўшыся з моста, хуценька распрануўся і ўвайшоў у прахалодную ваду. Глыбіня была мне па горла. Але раптам зацягнуў вір, ногі сталі нямец, і я адчуў, што вада залівае мне рот. За нейкі метр ад мяне стаяў мужчына, а калі я хацеў паклікаць яго на дапамогу, з вуснаў вырываўся толькі хрып. Ён заўважыў няладнае, працягнуў руку і выцягнуў мяне з ямы. Я доўга потым ляжаў на беразе, сэрца білася ў скронях, і мне было страшна, бо адна-дзе хвіліны маглі назаўсёды вырашыць лёс.

Сёння Палату можа курыца перайсці, а мой зямляк і старэйшы сябар Алесь Савіцкі казаў, што ў яго дзяцінстве яны з бацькам на драўляным чаўне запускалі тут сеткі і лавілі ўжоюў.

Калі глянуць назад і налева, перад мостам, амаль на беразе, стаяла хата майго сябра Касіўса, а па той бераг Палаты, на старажытным гарадзішчы, на высокай строме, стаяла хатка, якую мы называлі хацінай дзядзькі Тома, бо ў ёй жыў Воўка Варпахавіч, якога мы называлі дзядзькам Томам.

У гады майго дзяцінства і юнацтва мост быў драўляны, толькі ў 1975 годзе яго перабудавалі, і цяпер ён выглядае досыць прыстойна. Як нам казалі ў школе, пабудвалі яго ў вясмянацым стагоддзі, а назвалі потым Чырвоным у памяць аб бітве 1812 года з наполеонаўскімі войскамі, калі мост стаў літаральна чырвоным ад салдацкай крыві.

Мост быў месцам нашых сустрэч, ад яго мы разыходзіліся ў розныя бакі па хатах, але ён зноў злучаў нас, зноў становіўся сакральным пунктам нашага сяброўства.

Дзіўна, у мяне няма ніводнага здымка, дзе мы ўтраіх. Вось на адным я стаю з лыжамі на ганку Касіўсавага дома, вось у альбоме яго галівудскі профіль і даўгая пасма светлых валасоў, што зводзіла ўсіх дзяўчат з розуму. Недзе згубілася фатаграфія дзядзькі Тома, надзьмутага, з паднятым каўнерам паліто, што прыслала яму сястра Майка з ГДР, дзе служыў у савецкім войску яе муж. Праўда, адзін здымак з дзядзькам Томам я знайшоў: на ім мы стаім каля машыны з вядомым усесаюзным тэлекарэспандэнтам, і я трымаю ў руках свой партатыўны «Рэпарцёр». Гэта калі дзядзька Том садзіўся за руль майго карэспандэнцкага дабітага «Масквіча» і вучыў вадзіць гэты першы ў маім жыцці аўтамабіль.

Няма ў мяне і фотаздымка з яго апошняга прыстанішча ў Полацку, калі яго знайшлі мёртвым у завулку на высокім беразе Палаты непадалёк ад папалішча згарэлай хацінкі, дзе ён жыў з маці і сястрой.

Здымкі Касіўса, праўда, цяпер можна знайсці ў сеціве: вось ён на адкрыцці сваёй выставы, вось у майстэрні, абсталяванай у загарадным дамку, з другой

жонкай, якая клапаціла даглядае цяпер сляпога мастака.

Пры гэтым, калі я гляджу на фота з майстэрні і бачу такі знаёмы, але ў той жа час зусім не знаёмы, бязлігасна зменены часам твар, сэрца сціскаецца, хочацца патэлефанаваць, як некалі, пажартаваць, пасмяяцца, як мы любілі, але націскаю на кнопку ў смартфоне, і не магу вымавіць ні слова... Ведаю толькі, што ў любы момант гатовы кінуць усё, каб дапамагчы, але яго каханая выдатна з гэтым спраўляецца...

Да сапраўднага сяброўства я ішоў доўга. З дзяцінства мне хацелася мець брата старэйшага, мужана, вернага абаронцу, з кім можна было падзяліцца ўсім, пра што думаю і мару, што хвалюе ці трывожыць.

Мае суседзі па нашым прыгарадным Пігомніку Мішка і Васька былі маладзейшыя за мяне. У Ваські бацька быў саўгасным конюхам, дзікаватым малагаваркім дзядзькам, які, як казалі ў пасёлку, адлоўліваў браздзячых сабак і па начах вешаў іх у сваім двары, каб потым здаваць за грошы скурэдзёрам. А ў Мішкі бацька загінуў у перастрэлцы ў Заходняй Беларусі, калі ён у складзе групы полацкіх міліцыянераў удзельнічаў у рэйдзе па лоўлі бандытатаў, якія хаваліся па тамтэйшых лясах.

Як енчылі сабакі ў Васькавым двары, я пачуў сам аднойчы, вяртаючыся познім асеннім вечаром са школы праз наш шосты завулак Фрунзэ. Да гэтага помню жудасць, якая тады ахапіла мяне: я не ведаў, што гэта стогнуць сабакі, а той энк быў падобны на дзіцячы плач.

Васька і Мішка хоць і былі суседзямі і папелчнікамі па гульні, у крытэрыі сапраўдных сяброў не ўпісаліся. Я чытаў запоем кніжкі, слухаў пласцінкі на радыёле, якую падарылі бацьку на яго юбілей, а хлопцаў гэта цікавіла мала.

У Ваські быў малодшы брат, вечна саплівы, крыху прыдуркаваты хлопек, якога маці пакідала на Ваську, бо яна працавала на саўгасных палявых работах, а па вечарах прыбірала ў клубе і саўгаснай канторы. Ён вечна гугнявіў, цягаўся за намі, ад Ваські яму нярэдка даставалася кухталёў.

А Мішкава маці часта прыводзіла дахаты новых кавалераў, і Мішку

перападалі то партсігар, то запальнічка, то новенькі сцізорык.

Мой стрыечны брат жыў з бацькамі ў цэнтры горада, і мы з ім бачыліся нячаста. Ён мне падабаўся, але ў яго былі свае сябры, з якімі ён праводзіў час, а мне месца не знаходзілася.

У чацвёртым класе я захапіўся творам Янкі Маўра «ТВТ». Ідэя сяброўскай суполкі, таварыства так спадабалася мне, што я прапанаваў свайму аднакласніку Валодзі Казлову таксама стварыць тайнае таварыства.

Назаўтра ўвечары каля маёй хаты сабраліся аднакласнікі, якіх мы паклікалі на свой сход. Ідэя хлопцам спадабалася, але чым мы будзем займацца ў сваім таварыстве, так пакуль і не вырашылі. Валерка прапанаваў вырошчваць

І яшчэ адна мара пра дружную сяброўскую кампанію пацярпела фіяска. У нашым горадзе было некалькі падлеткавых групак — грамоўскія, задзвінскія, себежскія. Часта яны наладжвалі паміж сабой разборкі, дзялілі сферы ўплыву ў горадзе.

А ў цэнтры групаваліся хлопцы Лёвы-караля. Ён, невысокага росту, накачаны, прыгожы, падобны на японскую статуэтку, славіўся выключнай смеласцю і часта выйграваў баі з самымі страшэннымі хуліганамі. Яго сябры таксама былі спартыўна падцягнутыя, многія займаліся боксам, вольнай барацьбой.

Мяне пазнаёміў з камандай Юрка-музыкант, брат сяброўкі маёй сястры, сын дырыжора ваеннага аркестра.

І мне захацелася быць з гэтымі хлопцамі, я марыў, як буду выручаць сяброў у час сутычак з хуліганамі, я хацеў моцнага мужчынскага сяброўства.

Я стаў прыходзіць у гарадскі парк да танцпляцоўкі, дзе часта збіраліся Лёва з сябрамі. Мяне нібыта прымалі ў сваё кола, гаварылі, жартавалі, але раптам, бывала, Лёва аддаваў загад, хлопцы хутка некуды сыходзілі, і я заставаўся адзін.

Аднойчы да мяне падышоў Вася, чарнявы разбітны хлопец з палатоўскага берага, і схліўшыся да майго вуха, ласкава сказаў:

— Лёва перадаў, каб ты больш не хадзіў з намі. Так што гуд бай!

Для мяе гэта была страшэнная крыўда.

Толькі праз шмат гадоў сустрэўшы ў асеннім парку пастарэлага Лёву і двух яго сяброў, пачуў ад былога полацкага «Караля»:

— Я не хацеў, каб ты з намі хадзіў морды біць. Бачыш, ты цяпер журналіст, паэт. А я просты шафяруга. Добра, што яшчэ не пасадзілі ў свой час. Таму сёння можна выпіць і парадавацца за твае поспехі.

Але мне ўсё роўна было сумнавата. У мінулым засталася так і не здзейшаная суровая баявая мужчынская дружба.

А з будучым першым сябрам сапраўднай у далейшым нашай кампаніі я пазнаёміўся, калі гуляў за зборную школы ў футбол.

Гэта быў абаронца ў каманде, заўсёды хмуры, засяроджаны Валодзя Варпахавіч-Варпах. Я ведаў яго і сябра Сашку, якія вучыліся ў пачальным класе. І не задумваўся, што нам на трыццаць і больш гадоў накавана быць самымі што ні на ёсць сябрамі.

Мой горад. Гэта і магілы бацькоў на Чырвоных могілках, і стары вяз каля бацькоўскай хаты, і купалы блізкай да дому Спасаўскай цэркаўкі, танюткай, як свечачка...

Гэта сад на беразе Палаты, гэта мост праз Дзвіну, дзе мы стаялі пад красавіцкім дажджом з той, якая так і не стала маёй, гэта крыўды і радасці, гэта першыя радкі, занесеныя ў вучнёўскі сшытак...

Гэта і сябры, якія падаравалі мне шчаслівае і светлае адчуванне аднасіці, рамантыкі, вернасці і спагады, мудрасці і мужнасці.

Гэта Мы. Гэта наш Чырвоны мост. Няхай ён стане такім жа для іншых, новых, якім ён быў для нас!

Новыя літаратурныя ініцыятывы Кітая

Прайшла сустрэча старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алеся Карлюкевіча з прадстаўнічай кітайскай дэлегацыяй, якую ўзначальваў пра-рэктар Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў Чжан Янь.

Другі Пекінскі ўніверсітэт замежных моў, дзе працуе Цэнтр даследаванняў Беларусі, — даўні партнёр беларускіх літаратараў. У Цэнтры створана добрая, у некалькі сотняў выданняў, бібліятэка кніг, выдадзеных у Мінску за апошнія гады. Ёсць у гэтым зборы і выданні на беларускай мове, і серыя «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі», якая доўгі час выходзіла пры падтрымцы выдавецтва «Харвест». Беларускія кнігі — і на паліцах агульнай універсітэцкай бібліятэкі. Дарэчы, цяпер кітайскім гасцям былі перададзены кнігі серыі «Сучасная беларуская літаратура», якая выходзіць у выдавецтве «Аверсэв» пры падтрымцы Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Дзякуючы намаганням вучоных, літаратуразнаўцаў і мовазнаўцаў з гэтай аўтарытэтай кітайскай ВНУ ў Паднябеснай адбыўся своеасаблівы прарыв у пашырэнні ведаў пра беларускую літаратуру. Выкладчык Сюй Чуаньхуа і беларуская выкладчыца кандыдат гістарычных навук Дар'я Зубко падрыхтавалі і выдалі падручнік па беларускай літаратуры, у якім прадставілі шэраг імёнаў сучасных беларускіх пісьменнікаў. Цяпер кітайскія студэнты маюць магчымасць хаця б панарамна ўявіць сучасны літаратурны працэс у Беларусі. Варта заўважыць, што гэты падручнік з элементамі хрэстаматыі — даволі грунтоўнае выданне. З яго 312 старонак чытач адкрывае для сябе паэзію і прозу Валянціны Паліканінай, Людмілы Рублеўскай, Віктара Шніпа, Міхася Пазнякова, Алеся Бадака, Адама Глобуса, Андрэя Федарэнкі, Навума Гальпяровіча, Міколы Мятліцкага і іншых беларускіх пісьменнікаў.

Доктар філалагічных навук Чжан Хуэйцінь разам з калегамі выпусціла зборнік нарысаў пра вядомых

беларусаў свету. Поруч з дакументальным аповедам пра кіраўніка нашай краіны Аляксандра Лукашэнку ў зборнік увайшлі творы пра Янку Купалу, Якуба Коласа, Уладзіміра Мулявіна, іншых нашых знакамітых суайчыннікаў. І таксама Чжан Хуэйцінь пры дзейнай падтрымцы доктара філалагічных навук Хань Сяе выдала анталагічнага характару зборнік твораў беларускіх пісьменнікаў у перакладзе на кітайскую мову. Студэнты, магістранты, аспіранты Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў пад кіраўніцтвам вопытных выкладчыкаў ствараюць даследаванні пра жыццё і творчасць беларускіх пісьменнікаў.

У час сустрэчы ў Мінску былі абмеркаваны пытанні на перспектыву ўзаемаадносін. Аляся Карлюкевіч падзякаваў кітайскім калегам за іх кансультацыі, падказкі ў рабоце над серыяй кніг «Светлыя знакі: паэты Кітая», у якіх у перакладзе на беларускую мову прадстаўлена творчасць Ван Вэя, Лі Бо, Ду Фу, Ай Ціна, Ван Гачжэня, Мэн Хаажаня, Вэнь Ідо, Лі Цінчжаа, Сюй Чжымо і іншых паэтаў сярэднявечнага і сучаснага Кітая... У свой час шмат у гэтым кірунку зрабіў Гаа Ман, які быў і ў складзе Міжнароднага рэдакцыйнага савета

серыі «Светлыя знакі: паэты Кітая». Шмат падказак зроблена згаданай даследчыцай Чжан Хуэйцінь. Праект у найбліжэйшы час набудзе «другое дыханне». Спрыяюць гэтаму і публікацыі перакладаў твораў маладых кітайскіх паэтаў на беларускую мову, якія нядаўна надрукаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва» (двойчы!) і ў часопісе «Беларусь».

У ходзе перамоў неаднойчы гучала імя кітайскага перакладчыка Гу Юя, які ў апошні год даволі шмат зрабіў для пераўвасаблення беларускай паэзіі на кітайскую мову. Пераклад, у прыватнасці, творы Максіма Танка, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Алеся Бадака, Анатоля Сыса, Яўгеніі Янішчыц, Цёткі і іншых класікаў і сучаснікаў. Праз прадстаўленне дакладаў прафесар Гу Юй сёлета прыняў удзел у Купалаўскіх чытаннях у Гродзенскім універсітэце імя Янкі Купалы, а таксама ў традыцыйнай міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Каласавіны» ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. У Выдавецкім доме «Звязда» рыхтуецца да выдання кніга перакладаў беларускай паэзіі на кітайскую мову, ажыццёўленых Гу Юем. Пакуль што ў рукапісе знаходзіцца вялікая кніга паэзіі Максіма Танка ў перакладах на кітайскую мову. Пераклады належаць таксама Гу Юю.

Удзельнік сустрэчы перакладчык і літаратуразнаўца Сюй Чуаньхуа раскажаў пра тое, што ў найбліжэйшы час у Пекіне выйдзе кніга паэзіі і прозы Алеся Бадака, а таксама рыхтуюцца пераклады твораў беларускіх аўтараў для шэрагу калектыўных зборнікаў. Удзел у сустрэчы прынялі і іншыя супрацоўнікі ўніверсітэта — Ван Юй, Янь Хун. І яны выказалі сваю зацікаўленасць у клопатах па развіцці беларуска-кітайскіх літаратурных, гуманітарных стасункаў. Несумненна, пасляховая рэалізацыя многіх задумак можа адбыцца пры падтрымцы іншых навуковых і асветніцкіх дзяржаўных і грамадскіх пляцовак як у Беларусі, так і ў Кітаі.

Кастусь ЛЕШНІЦА
Фота Лізаветы ГОЛАД

Мова — душа народа

На кафедры беларускай і рускай моў факультэта аздраўленчай фізічнай культуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта фізічнай культуры адбылася літаратурна-музычная гасцёўня «Якая цудоўная родная мова!» Мерапрыемства праводзілася сумесна з Мінскім гарадскім аддзяленнем ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» і Беларуска-саюзам музычных дзеячаў.

Францыск Скарына пісаў: «Любіце і шануйце, як святыню, роднае слова, з якім вас літасцівы Бог на свет пусціў». Зацікаўленасць у прысутных выклікала прадметнае разважанне «Мова як жывы арганізм чалавека». З ім выступіў старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў. Ён распавёў

і пра сваю новую кнігу «Голас», прачытаў некалькі вершаў пра родную мову. Міхаіл Паўлавіч прэзентаваў кафедры беларускай і рускай моў «Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы».

Цёплымі і добрымі словамі ўспомнілі паэта, філолага, педагога, кандыдата філалагічных навук, дацэнта, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Міколу Віктаравіча Шабовіча, які некалькі гадоў працаваў на кафедры беларускай і рускай моў. Прыхільнік творчасці Міколы Шабовіча публіцыст Таццяна Плашчынская ў памяць пра творцу прадэкламавала яго вершы «Каля кветкі тваёй сёння зумкалі пчолы», «Надзеі спакуслівых маршрут» і «Баладу Міколы Шабовіча», якую напісаў паэт Віктар Шніп. З цеплынёй і ўдзячнасцю слухалі тэскі на словы М. Шабовіча «У марах полькі ты» і «Яшчэ пакуль не лістапад» у выкананні кампазітара і спевака Аляксандра Страцэўскага.

Сгравалі прысутных чулыя вершы маладой паэткі Кацярыны Роўды «Мова», «А я табе жадаю толькі шчасця» і іншыя. Верш «Светлай памяці творчых настаўнікаў прысвячаю» выклікаў безліч пачуццяў і эмоцый у кожнага, хто ў гэты момант згадаў у памяці сваіх вечна жывых сейбітаў разумнага, добрага, вечнага.

Актыўны ўдзел у музычна-літаратурнай гасцёўні прымалі студэнты. Крануў верш «Родная мова» Пімена Панчанкі, які чыталі юныя выканаўцы. Яскравым нумарам гасцёўні стала выступленне Лізаветы Дайлідзёнак. Прагучалі песні на словы Міхася Башлакова «Зоркапад» і на словы Яўгеніі Янішчыц «Ты пакліч мяне, пазаві». Музыку да вершаў Лізавета Далідзёнак напісала сама. Аляксей Рало ўзнёс прачытаў верш Анатоля Балуценкі «Сінявокія азёры».

Фінальным акордам — песня «Беларуская мова» на словы і музыку Віталія Карпанавы.

Літаратурна-музычная гасцёўня аб'яднала разам выкладчыкаў, пісьменнікаў, паэтаў, кампазітараў, спевакоў, студэнтаў і гасцей. У студэнцкім асяроддзі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта фізічнай культуры шануюць, любяць, ганарацца вялікім нацыянальным скарбам — роднай беларускай мовай — каштоўным багаццем народа. Студэнты спартыўнай установы любяць і ценяць творчыя сустрэчы са знакамітасцямі нашай краіны, якія ўзбагачаюць іх духоўна і выхоўваюць самых высакародных пачуццяў ў моладзі на шляху іх стаўлення.

Публіцыст Таццяна Плашчынская, якая прысутнічала на імпрэзе, адзначыла: «Творчая сустрэча стала праменьчыкам сонца ў гэты пахмурны дзень. Была радасць і гонар за маладых людзей. Мова — душа народа,

векавая памяць многіх пакаленняў. Жыве мова — жыве народ, жыве памяць продкаў».

Вераніка КАЛАМІЙЦАВА
Фота дасланы аўтарам

3 гонарам за краіну

У камандзе старшыні камісіі яшчэ пяць дэпутатаў. І мы жартам прапануем часова памяншаць імі месцамі нашым пісьменнікам, каб лепш усвадоміць, хто якія функцыянальныя абавязкі выконвае. Адрозна станавіцца зразумелай вялікая і грунтоўная работа кожнага дэпутата і па падрыхтоўцы дакументаў, і па стасунках з іншымі дзяржаўнымі, грамадскімі ўстановамі і арганізацыямі, і не менш важны ўдзел у жыцці сваіх рэгіёнаў — выбарчых акруг. Валянцін Міхайлавіч падкрэслівае: «Калі мы працуем над заканадаўчымі актамі, вядзём нараду з народам». І яшчэ дэпутаты, канешне ж, займаюцца вырашэннем розных жыццёвых праблем, з якімі звяртаюцца людзі да сваіх абраннікаў.

Далей Валянцін Міхайлавіч прадстаўляе калегу — дэпутата па Шклоўскай выбарчай акрузе № 90 Андрэя Ганчука. Ды ўласна з Андрэем Аляксандравічам многія з пісьменнікаў пазнаёміліся падчас Дня беларускага пісьменства ў Бялынічах. Напярэдадні свята мы пабачыліся з дэпутатам у СВК «Калгас «Радзіма», дзе Саюз пісьменнікаў Беларусі прэзентаваў кнігу «Парыж, Эйфелева вежа і...» лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі Віктара Праўдзіна.

Некалькі гадоў таму Аляксандра Міхайлавіча, на вялікі жаль, не стала. Яго справу, і даволі паспяхова, працягвае сын Алег Лапаценкаў. З Андрэем Ганчуком мы згадваем светлым словам слыннага чалавека, які сорак гадоў кіраваў гаспадаркай, умеў знаходзіць да людзей ключыкі, часам нават у вельмі складаных сітуацыях.

Відавочна, што гэтая размова тут, у сценах парламента, не выпадковая. Заслужыць павагу ў людзей — задача надзвычай няпростая для кожнага дэпутата, як, між іншым, і для пісьменніка таксама. Як і не хапае ў сучаснай літаратуры вобразаў вольных сапраўдных герояў — суайчыннікаў, вельмі чалавечных людзей.

Музей парламентарызму — яшчэ адзін аб'ект нашай цікавасці. Гісторыя і традыцыі заканадаўчага органа Беларусі ў лічбах, фотаздымках, артэфектах са змястоўным расповедам дэпутата Кірыла Праяненкава, намесніка начальніка інфармацыйна-аналітычнага ўпраўлення сакратарыята Палаты прадстаўнікоў — усё гэта значна пашырае веды аб беларускай дзяржаўнасці, самастойным шляху развіцця нашага народа. У сувязі з гэтым яшчэ больш усведамляецца стваральная роля ў развіцці краіны Саюза пісьменнікаў Беларусі, якому ў наступным годзе споўніцца 90 гадоў. Пісьменнік жыве клопатамі і трывогамі грамадства, праяўляе сваю грамадзянскую пазіцыю. І наша наведванне парламента — гэта таксама адлюстраванне адзінага з усіх краінай дыхання.

Месца асаблівага прыцягнення — Авальная зала. Тут гаворка ідзе пра структуру беларускага парламента, пра сістэму электроннага галасавання, наогул пра

рэгламент работы Палаты прадстаўнікоў і пра дзейнасць усяго дэпутацкага корпуса. У пісьменнікаў ёсць магчымасць прысесці на тое або іншае дэпутацкае крэсла, каб з гэтай адметнай кропкі па-дзяржаўнаму акінуць позіркам усю краіну.

І, безумоўна, вабіць трыбуна, з якой вядуцца гарацьня дыскусіі, пакуль ідзе падрыхтоўка чарговага законапраекта. У нашым выпадку ўсё адбываецца вельмі пазітыўна. Па просьбе пісьменнікаў за трыбуну выходзіць Валянцін Семяняка і чытае свой верш, у якім філасофскі роздум пра чалавека і абраны ім лёс.

Пісьменнікаў вабіць і Прэзідэнцкая бібліятэка Беларусі. Многія тут частыя госці, нехта трапіў упершыню. Тым не менш усім хочацца прайсціся па бібліятэчных пакоях, пабачыць старадрукі і рэдкія выданні, якія з'яўляюцца асаблівым гонарам Прэзідэнцкай бібліятэкі. Яе дырэктар Сяргей Квачан заўважае, што значнасць у бібліятэцы

Галоўным героем твора стаў старшыня калгаса Аляксандр Лапаценкаў. Пісьменнік пабываў у гаспадарцы і застаўся надзвычай уражаным амаль камуністычным ладам жыцця мясцовых працаўнікоў. Праўда, усе выгоды даюцца людзям тут не за так — за сумленную, старанную працу.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

маюць кнігі з аўтографамі. Калекцыя гэтых выданняў у дзень нашага наведвання Прэзідэнцкай бібліятэкі папоўнілася шэрагам разнажанравых кніг, падораных пісьменнікамі Саюза.

Алена СТЕЛЬМАХ
Фота Кастуся ДРОБАВА

Прывітанне з Башкартастана

Днямі праходзіў каля Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Падышоў да каменя, які ўсталяваны з нагоды стварэння поруч з галоўнай кніжніцай краіны Парку пісьменнікаў. Падышоў да дрэў з імёнамі: вольна адно з іх высаджана народным пісьменнікам Беларусі Мікалаем Чаргінцом у дзень яго 85-годдзя. Два другія прысвечаны класікам беларускай літаратуры — Янку Маўру, Пімену Панчанку. Яшчэ адно — класіку башкірскай нацыянальнай прозы Хадзіі Даўлетшынай. Памятныя шылдачкі каля дрэў якраз і сведчаць пра гэта. Пісьменніца наведвалася ў Мінск у далёкім 1936 годзе, удзельнічала ў Пленуме праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР. Адно з пытанняў на гэтым пленуме — башкірская паэзія. Нядаўна дрэва — бярозку — пасадзілі ў знак памяці пра пісьменніцу, а таксама з нагоды Дзён башкірскай літаратуры ў Беларусі, якія прайшлі ў Мінску ў кастрычніку 2023 года.

Адна з удзельніц сапраўднага свята башкірскай літаратуры ў Мінску паэтэса і перакладчыца Ларыса Абдуліна даслала свой верш, прысвечаны Беларусі, які зараз і прадстаўляем увазе чытачоў «Літаратуры і мастацтва». Пераклала твор уважліва да башкірскай паэзіі Святалана Быкава.

А на мінулым тыдні ў склад пісьменніцкай арганізацыі Беларусі прынялі башкірскаму паэтэсу і перакладчыцу Зульфю Хананаву. Яна таксама ўдзельнічала ў Днях башкірскай літаратуры ў Беларусі. Прыязджала ў Мінск і раней, прадстаўляла Расію, Башкартастан на Дні беларускага пісьменства ў Іванаве ў 2018 годзе. Зульфя шмат зрабіла для таго, каб чытачы на яе роднай

мове пазнаёміліся з беларускай паэзіяй і прозай. Зульфя Хананова сябрае з многімі беларускімі літаратарамі, шчырыя намаганні прыкладае для развіцця беларуска-башкірскіх літаратурных сувязей, для пашырэння беларускай прасторы ў башкірскім прыгожым пісьменстве.

Цяпер у Саюзе пісьменнікаў Беларусі ідзе падрыхтоўка да выдання анталогіі твораў башкірскіх пісьменнікаў у перакладзе на беларускую мову. Наперадзе — і новыя творчыя, выдавецкія практыкі, якія, несумненна, дапамогуць аднавіць нашых нацыянальных літаратур — беларускай і башкірскай.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Ларыса АБДУЛІНА
Рэспубліка Башкартастан,
Расійская Федэрацыя

Беларуская зямля

Вельмі рады былі тут нам —
Павітаўся і дождж нават з намі.
Мы казалі «дустар»¹ сябрам —
Нас назвалі адразу «сябрамі».

Прыняла нас святая зямля —
Цалавала сляды нашы шчыра.
Песня новая ў сэрца лягла —
Я забыла, якую вучыла.

Я натхнялася шчыра ізноў
Прыгажосцю вандроўкі цудоўнай,
Закахалася ў песню палёў
І ў лес, дзіўнай музыкой поўны...

Шмат смяротнага гора, пакут
Нам прынесла фашысцкая згравя...
Палягло колькі воінаў ут —
Прыняла іх зямелька святая...

Незгасальны касцёр з-над яе
Прабываецца, нас асвятляе,
Сіль, моц ён разумным дае,
Абыжавых ён абуджае.

Я — вандроўнік, раблю хадж² малы:
У паклоне схіляюся нізка
Прад святой беларускай зямлёй,
Перад памяцю, продкаў калыскай,
І на мове башкірскай сваёй
Я шатчу малітоўных слоў нізку...

Пераклад з башкірскай
Святланы БЫКАВАЙ

¹ Дустар (башк.) — сябры (бел.).

² Хадж — (рэліг.) у мусульман паломніцтва ў Мекку (да храма Кааба), у Мядзіню (да трынаццаці прарока Мухамеда), якое лічыцца падзвігам набожнасці і якое павінен хоць раз у жыцці здзейсніць кожны сапраўдны мусульманін.

Найлепшыя з найлепшых

Цэлы тыдзень краіна была паглыблена ў насычаную праграму кінафестывалю «Лістапад». Майстар-класы, творчыя сустрэчы, падпісанні пагадненняў і шмат-шмат фільмаў... На жаль, усё добрае заканчваецца, і 24 лістапада на ўрачыстай цырымоніі закрыцця кінафестывалю настаў час падводзіць вынікі.

Да гэтага мерапрыемства і яго канцэпцыі арганізатары падышлі вельмі адказна. Паводле слоў генеральнага дырэктара Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» Юрыя Аляксея, задумка заключалася ў тым, каб падчас цырымоніі абыграць здымачны працэс.

— Артысты пераўвасобяцца ў кінаакцёраў, усюды будзе гэтка кіношная тэматыка. Кожная конкурсная намінацыя будзе абыграна менавіта ў гэтым стылі, — падзяліўся ён напярэдадні.

Таксама было сказана, што ўжо на гэтым тыдні пачнецца падрыхтоўка да наступнага, юбілейнага, трыццаціга кінафестывалю «Лістапад».

Сапраўды, цырымонія ўражвала сваёй шоу-праграмай. Аднак асаблівую атмасферу стварала ўсё ж інтрыга, якая лунала ў паветры: хто атрымае сёлета Гран-пры?

Але пра ўсё па парадку. У пачатку мерапрыемства выступіў намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Ігар Петрышэнка. У сваёй прамове ён адзначыў, што на гэтым фестывалі з'явіўся шэраг новых праектаў, нарадзіліся свежыя ідэі:

— Думаю, яны будуць прадэманстраваны глядачам. Вы ведаеце, апошнім часам высокамаральных работ, твораў з'яўляецца не так шмат. Я хачу падзякаваць нашым намінантам за цудоўную працу і сапраўднае духоўнае адраджэнне традыцый шанавання вытокаў

Ганна Чарнакова.

і гістарычнай памяці, якая вельмі патрэбна ўсім нам, — дадаў Ігар Петрышэнка.

Пасля гэтага на цырымоніі была ўручана першая ўзнагарода: спецыяльны прыз прэзідэнта Беларусі «За гуманізм і духоўнасць у кіно». Яго атрымала Ганна Чарнакова за фільм «Каця-Каця». Гэта твор расійскага кінематографа, які ўвайшоў у праграму конкурсу фільмаў для дзяцей і юнацтва «Лістападзік». Фільм сумясціў у сабе адразу два часавыя пласты: ваенны час і сучаснасць. Дзве Каці жывуць у розных эпохах. Тая, што з 40-х — маскоўская школьніца, якая марыць сустрэцца са сваім сябрам па перапісцы, курсантам ваенна-марскога вучылішча Канстанцінам. А вось адбудзецца гэтая сустрэча ці не і які будзе вынік першага юнацкага каханья, залежыць ужо ад Каці з нашых дзён.

Адразу пасля гэтага быў уручаны прыз ад Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта. Яго атрымаў рэжысёр Кірыл Халецкі за свой поўнаметражны дэбют «Кіношнікі».

— За гэты тыдзень тысячы мінчан наведалі кінатэатры нашага горада, сустрэчы з артыстамі і рэжысёрамі, якія праходзілі ў рамках фестывалю. За гэта вам вялікі дзякуй! — сказаў падчас уручэння ўзнагароды намеснік старшыні Мінгарвыканкама Арцём Цуран. — Кожны фестываль пакідае самыя цёплыя ўспаміны, і гэты не выключэнне. Напярэдадні юбілейнага «Лістапада» мы праводзім рэканструкцыю кінатэатра «Масква», таму такая ўтульная зала Дома кіно прыняла і адкрыццё, і закрыццё сёлеташняга фестывалю.

Наперадзе — шоу і мноства ўзнагарод і намінацый. Спецыяльны прыз ад Выканкама Садружнасці Незалежных Дзяржаў «Кіно без межаў» атрымалі фільмы «Эвалюцыя» і «Дрэва лёсу». Узнагарода за найлепшую

мужчынскую ролю дасталася Сейдуле Малдаханаву ў казахскім фільме «Стэп», а найлепшую жаночую ролю сыграла Саба Камар у пакістанскай карціне «Камлі». Вельмі важнай узнагародай з'яўляўся і прыз сімпатый глядачоў. У гэтай намінацыі найлепшым ігравым фільмам стаў «Камлі» рэжысёра Сармада Султана Хусыда.

Найлепшым дакументальным фільмам быў прызнаны «Божа! Адчуваю набліжэнне Тваё!» рэжысёраў Мікалая Бурляева і Дзмітрыя Чаранцова, а прыз за найлепшы анімацыйны фільм атрымала іранская карціна «У цені кіпарыса» рэжысёраў Шырына Сахані і Хасейна Малаеми.

Узнагарода за ўзнагародай цырымонія набліжалася да раскрыцця галоўнай інтрыгі: чыя ж кінастужка атрымае Гран-пры? У гэтым годзе галоўнага прызана кінафестывалю была ўдасцена расійская карціна «Кравец з Брукліна» рэжысёра Яўгена Сярова. Гэта гутарковая драма, зробленая ў форме інтэрв'ю страхавога агента са старым яўрэем, які перажыў у свой час усё жахі халакосту. Будзённая размова становіцца фатальнай, раскрываючы ўсе таямніцы мінулага.

Слова мае Яўген Сяроў.

— Дзякуй усім, хто ацаніў нашу карціну! Гэта вельмі нечакана, — сказаў са сцэны, трымаючы заветную ўзнагароду ў руках, рэжысёр карціны Яўген Сяроў. — Мы хацелі пагаварыць з глядачом аб самым галоўным — аб душы чалавечай. Дзякуй журы, што яны нас запрасілі на фестываль і ацанілі настолькі высока, што ў мяне нават не хапае слоў! Дзякуй вялікі ўсёй камандзе, якая працавала над фільмам!

Усе ўзнагароды ўручаны, завяршылася цырымонія традыцыйна праглядам фільма, які атрымаў Гран-пры «Лістапада».

Лізавета ГОЛАД,
фота аўтара

Адзіная прастора

Прафесіяналы фабрыкі кіно, вядомыя дзеячы культуры з многіх краін і проста аматары кінематографа аб'ядналіся для таго, каб чарговы раз звярнуць увагу на захаванне традыцый і развіццё міжнародных культурных сувязей.

Экспертам прыйшлося нялёгка: трэба было выбраць самыя яркія кінастужкі, якія прымуць удзел у конкурсных паказах у пяці намінацыях: конкурс фільмаў «Кіно маладых» (747 заявак), конкурс ігравого і неігравого кіно (па 392 заяўкі ў кожнай намінацыі), конкурс анімацыйных фільмаў (438 заявак), конкурс фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі «Лістападзік» (317 заявак).

Дадзены і новы віток міжнародным адносінам. 20 лістапада было падпісана пагадненне аб сумесным кінапраекце Беларусі і Кітая. Працаваць над ім будуць як нашы, так і замежныя спецыялісты. Здымкі карціны пройдуць у самых маляўнічых кутках абедзвюх дзяржаў. Мы ўбачым гісторыю каханья паміж маладымі людзьмі з Кітая і Беларусі. Сцэнарый пакуль у працэсе дапрацоўкі. Аўтары плануюць адлюстраваць у фільме гістарычную і культурную спадчыну беларускага і кітайскага народаў, а таксама бліжэй пазнаёміць глядачоў з моладдзю такіх розных краін. Афіцыйны запуск кінапраекта адбудзецца ў студзені 2024 года — падчас святкавання 30-годдзя з дня ўстаўлення беларуска-кітайскіх дыпламатычных адносін.

Упершыню за гісторыю міжнароднага кінафестывалю «Лістапад» свае карціны прадставілі рэжысёры з Пакістана. Імі было прадэманстравана два фільмы — «Камлі» і «Айк хай Нігяр». Фільм «Камлі»,

зняты вядомым рэжысёрам Сармадам Хусатам, — захапляльная драма, якая раскрывае праблемы каханья, самаахвярнасці і ціску з боку грамадства. Гэты фільм быў уключаны ў конкурсную праграму. «Айк хай Нігяр» таленавітага рэжысёра Аднана Сарвара заснаваны на рэальнай гісторыі. У аснове сюжэта — гісторыя першай жанчыны Пакістана, якая вырашыла далучыцца да вайскавай службы і стала генералам арміі. Экспертам кінафестывалю важна было паказаць глядачам, наколькі пакістанскае кіно разнастайнае.

Асаблівае месца заўсёды займае конкурс фільмаў для дзяцей і юнацтва «Лістападзік». Сёлета пераможцам стала карціна «Заапарк» індыйскага рэжысёра Маніша Цівары. Сюжэт просты: хлопчык пераехаў у іншы горад і спрабуе ў ім адаптавацца. «Заапарк» таксама атрымаў спецыяльны прыз «За найлепшую работу дарослага актёра ў дзіцячым кіно».

Не засталіся ўзбаку і расійскія рэжысёры. Спецыяльную ўзнагароду ад дзіцячага журы і прыз глядацкіх сімпатый атрымала карціна «Лялечнік», у намінацыі «Найлепшыя сцэнарый» лідарам стаў фільм «Мішка», прыз «За найлепшую рэжысёрскую работу» атрымалі аўтары карціны «Як адрамантаваць ровар», а ў катэгорыі «За мастацкую адаптацыю класічнай спадчыны» журы адзначыла фільм «Альмандар з Альдэрмыша». Стужку «Паўночныя амуры» журы прызнала найлепшай у намінацыі «За каларытнае ўвасабленне вобразаў народных герояў».

Немагчыма не звярнуць увагу на камедыю «Кіношнікі» беларускага рэжысёра Кірыла Халецкага. Гэта быў

яго дэбют. Менавіта гэтым фільмам было адзначана адкрыццё кінафестывалю. Глядачы пазнаёміліся не толькі з маладымі беларускімі актёрамі, але і з артыстам тэатра імя Якуба Коласа Юрыем Цвіркам. Фільм «Кіношнікі», створаны на нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм», — гэта гісторыя пра маладога рэжысёра Колю, апантанага марай зняць свой уласны фільм. Але замест рэалізацыі сваёй мары Коля вымушаны выконваць рэальную працу ў архівах кінастудыі. Але раптам у хлопца з'яўляецца шанс — «Беларусьфільм» абвясціла конкурс кароткаметражнага кіно, ацэньваць якое будзе сам мэтр Юрый Стаянаў. Цяпер толькі ад Коля залежыць, ці зможа ён ажыццявіць сваю мару, заваяваць любоў глядачоў і праіснаваць шлях да перамогі.

Сёння «Лістапад» з'яўляецца адным з найбуйнейшых фестывалюў кіно, які збірае і паказвае найцікавейшыя сусветныя прэм'еры, дапамагае захаваць адзіную кінематографічную прастору краін СНД і далёкага замежжа, спрыяе развіццю творчых кантактаў і абмену вопытам з айчыннымі і замежнымі калегамі, аказвае садзейнічанне творчай моладзі ў сферы кінематографіі.

Марына ГУДКОВА
Фота Лізаветы ГОЛАД

Залаты фонд

На мінулым тыдні Вялікі тэатр Расіі прадставіў у Мінску, у Вялікім тэатры Беларусі, адны з найбольш знакавых пастацовак — «Царская нявеста» і «Іван Грозны». Нагадаем, што год таму пасля шматгадовага перапынку ў расійскім тэатры прайшлі гастролі беларускага Вялікага. Тады ж генеральныя дырэктары дзвюх устаноў Кацярына Дулава і Уладзімір Урын дамовіліся пра абменныя гастролі. Так, тыдзень таму ў Мінск завітала не толькі балетная і оперная трупы, але і хор з аркестрам у поўным складзе.

спектакля — Генадзь Раждзественскі, рэжысёр-пастаноўшчык — Юлія Пеўзнер. За дырыжорскім пультам быў запрошаны дырыжор Вялікага тэатра Расіі Канстанцін Чудоўскі. У галоўных партыях выступілі Эльчын Азізаў, Андрэй Пататурын, Вольга Селівёрстава, Анастасія Сарокіна, Агунда Кулаева, Ксенія Дуднікава, Бехзод Даўронаў, Канстанцін Арцём'еў, Мікалай Казанскі, Пётр Мянцэў.

Дарэчы, заслужаная артыстка Расіі і выканаўца партыі Любашы Агунда Кулаева падзялілася, што трапіць на гастролі ў Беларусь — яе даўняе жаданне. «У Мінск я прыязджала гадоў 20 таму, і гэта быў зусім іншы горад. Выступленне тут — вялікая адказнасць. Трэба апраўдаць усе чаканні і любоў беларускай публікі», — адзначыла артыстка напярэдадні выступлення.

Узнаўленне балета Юрыя Грыгаровіча «Іван Грозны» на музыку Сяргея Пракоф'ева ў новай харэаграфічнай рэдакцыі таксама адбылося адносна нядаўна — у 2012 годзе. Галоўныя партыі на мінскай сцэне выканалі Святлана Захарова, Дзяніс Родзькін, Міхаіл Лабухін, Ганна Нікуліна, Арцёмій Белякоў. Дырыжор — Павел Клінічаў.

«Думаю, супярэчлівы вобраз Івана Грознага не да канца раскрыты ў літаратуры, гістарычна яшчэ не зроблена ніякіх пэўных высноў. Але тое, што Юрый Грыгаровіч стварыў на сцэне, — гэта разважанне на тэму ўнутранага жыцця Івана Грознага і яго духоўнага пералому», — адзначыў Арцёмій Белякоў, прэм'ер балета Вялікага тэатра Расіі, выканаўца партыі Івана Грознага. Ён падкрэсліў, што спектакль надзвычай складаны:

«У Івана Грознага характарныя сцэны ўвесь час змяняюцца: з тэмпераментных, рэзкіх, агрэсіўных — у лірычныя, малітоўныя. Гэтыя пераходы няпростыя і па-акцёрску, і фізічна».

Прыма-балерына Вялікага тэатра Расіі, народная артыстка Расійскай Федэрацыі Святлана Захарова, выканаўца партыі Анастасіі, падзялілася ўспамінамі пра мінулыя гастролі ў Мінску і выказалася наконт балета Юрыя Грыгаровіча: «Чатырнаццаць гадоў таму мы былі тут са спектаклем “Лебядзінае возера”. Запомнілася надзвычайная публіка, зручная, добрая сцэна, крыху меншая, чым сцэна Вялікага тэатра Расіі. Балет “Іван Грозны” рэдка вывозіць за мяжу, напэўна, таму што “Спартак” і “Лебядзінае возера” — візітныя карткі нашага тэатра, а гэты — пра гісторыю Расіі. Яна зразумелая нам і суседнім краінам». Святлана Захарова падкрэсліла, што спектакль складаны, але, тым не менш, публіка заўсёды на яго вельмі цёпла рэагуе.

Гастролі прайшлі з поспехам. Публіка актыўна хадзіла ў Вялікі, каб ацаніць магчымасці расійскага тэатра, майстэрства яго артыстаў, пастаноўшчыкаў, мастакоў... Гэта да пытання аб тым, ці зацікаўлены сучаснік у развіцці класічных відаў мастацтва. Дарэчы, гендырэктар Вялікага тэатра Расіі Уладзімір Урын лічыць, што Вялікі тэатр не павінен быць музеем: «Так, назвапашаны вялікі вопыт, але важна, каб нашы оперныя і балетныя спектаклі заставаліся жывымі, каб яны размаўлялі з глядачом сучаснай мовай».

Яўгенія ШЫЦЬКА

Фота з сайта Вялікага тэатра Беларусі

Сцэна з балета «Іван Грозны».

Генеральны дырэктар Вялікага тэатра Беларусі Кацярына Дулава ўпэўнена: гастролі Вялікага тэатра Расіі — гістарычная падзея для тэатральнай культуры краін. «Нягледзячы на дастаткова актыўныя і працяглыя адносіны нашых артыстаў і мастацкіх труп двух тэатраў, паўнацэнныя гастролі Вялікага тэатра Расіі на сцэне Вялікага тэатра Беларусі праходзяць упершыню ў такім аб'ёме. Чатыры сотні чалавек прыехалі да нас з паказам знакавых, брэндавых спектакляў», — расказала Кацярына Мікалаеўна.

Між тым рэпертуар для гастроляў падбіралі сумесна. «Шмат фактараў паўплывала на тое, што мы прывезлі менавіта гэтыя назвы, — адзначыў Генеральны дырэктар Вялікага тэатра Расіі Уладзімір Урын. — Хацелася, каб гэта было тое, што не ўваходзіла ў рэпертуар беларускага тэатра. І безумоўным было жаданне, каб гэта былі рускія назвы. Таму мы спыніліся на “Царскай нявесце” і “Іване Грозным”. Гэта спектаклі, якія ўваходзяць у залаты фонд Вялікага тэатра і ідуць дзесяцігоддзямі».

Вядома, што ў 2014 годзе ў Вялікім тэатры Расіі абнавілі славу оперу Мікалая Рымскага-Корсакава «Царская нявеста» і афармленне занага тэатральнага мастака Фёдара Федароўскага. Менавіта яго дэкарацыі ацанілі цяпер і мінскія глядачы. Музыканы кіраўнік

Снежаньскае перадсвяточнае

Нягледзячы на тое, што тэатры па ўсёй краіне ўжо рыхтуюць навагоднія падарункі — у выглядзе тэматычных спектакляў, вечарын і конкурсаў для дзяцей, напярэдадні яны паспяваюць парадаваць разнастайнымі тэатральнымі прэм'ерамі. Звярнулі ўвагу на тры спектаклі сталічных тэатраў, якія нельга прапусціць.

Вялікі тэатр Беларусі запрашае: 2 і 3 снежня адбудзецца першая прэм'ера 91-га сезона — балет у двух дзеяннях «Ілюзіі каханьня». Рэжысёрам пастаноўкі выступае галоўны балетмайстар тэатра — заслужаны артыст Расійскай Федэрацыі Ігар Колб. Ён жа — у ролі аўтара лібрэта. Балет створаны на музыку славутых майстроў Фрыдэрыка Шапэна і Дзмітрыя Шостакавіча, а таксама таленавітага беларускага кампазітара Леаніда Шырына.

У оперным абыякаюць: у незвычайным амплу глядачы ўбачаць дырыжора-пастаноўшчыка —

заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь Мікалая Калядку. Пра мастацкае афармленне паклапаціліся мастакі Вольга Мельнік-Малахава і Людміла Тараканава-Папкоўская. У пашывачных майстэрнях да прэм'еры створана больш за 230 касцюмаў. Галоўныя партыі рыхтуюць некалькі складаў артыстаў, у тым ліку Людміла Хітрова, Лізавета Мусорына, Таццяна Уласень, Вікторыя Трэнкіна, Антон Краўчанка, Юрый Кавалёў.

Тым часам у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі рыхтуюць спектакль, прэм'ерныя паказы якога адбудуцца 16 і 17 снежня. Над пастаноўкай «Забалоцце» — песняй у адной дзеі — працуюць сёння рэжысёр-пастаноўшчык Яўген Карняк, мастак Таццяна Нерсісян і кампазітар, музычны кіраўнік Кацярына Аверкава. Стваральнікі працягваюць асэнсоўваць вопыт мінулага, збіраць і захоўваць яго ў трылогіі «Песень у адной дзеі» (у яе ўвашлі «Шлюб з ветрам» і «Пачупкі»). Аснова завяршальнай часткі — рэальная гісторыя аб васьмі братах, якія не вярнуліся з фронту падчас Вялікай Айчыннай вайны. «Гэта асабістая перапрацоўка аўтарамі страт, болю і страху іх продкаў з дапамогай беларускага фальклору, іх жаданне лепш зразумець гісторыю свайго роду, — адзначаюць у тэатры. — “Забалоцце” — назва рэальна існуючай вёскі, а таксама частка міфаў і паданняў, што зашыфравана ў нашым культурным кодзе».

15, 16 і 17 снежня Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага прадставіць прэм'еру «Казкі Пушкіна». Спектакль у дзвюх дзеях ствараецца пры падтрымцы Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі і аўтаномнай некамерцыйнай арганізацыі «Рускія сезоны».

«Казкі Пушкіна», адзначаюць у тэатры, — лёгкі, напоўнены дзеяннем спектакль для дзяцей. Ён сугучны з напевамі і паданнямі, перададзенымі вялікаму рускаму паэту яго нянькай Арынай Радзівонаўнай. У кожнай — мудрасць народнай творчасці. У якасці асноўных твораў узяты дзве казкі — «Пра рыбака і рыбку» і «Пра папа і пра работніка яго Балду».

«Казкі Пушкіна» ў НАДТ імя М. Горкага рыхтуе рэжысёр-пастаноўшчык заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь Сяргей Кавальчык. Ключавую ролю ў спектаклі выканае народная артыстка Беларусі Вольга Клебановіч. Яе персанаж — Арына Радзівонаўна. Іншых герояў казак увасобяць на сцэне Аляксандр Палазкоў, Вікторыя Кавальчык, Эмілія Пранскітэ, Кірыл Нікіцін, Аляксандр Стасевіч, Віталіна Бідзюк, Аляксей Качан, Андрэй Сенькін і іншыя акцёры.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Яшчэ раз пра каханне

Днямі Беларуская дзяржаўная філармонія на мінскай сцэне выступілі акцёры Маскоўскага мастацкага тэатра імя А. П. Чэхава ў суправаджэнні камернага ансамбля «Салісты Масквы». Прадставілі літаратурна-музычную вечарыну «Гісторыі каханьня».

Гэта літаратурна-музычны спектакль, дзе артысты Маскоўскага тэатра імя Чэхава ў суправаджэнні «Салістаў Масквы» чытаюць аповяданні знакамітых рускіх пісьменнікаў, знакавых для тэатра. У ліку аўтараў — Антон Чэхаў, Максім Горкі, Міхаіл Булгакаў, Іван Бунін, Аляксандр Купрын, Аляксандр Вампілаў. Кожную гісторыю суправаджае свая музыка, напісаная спецыяльна для праекта Кузьмой Бадровым. Як адзначыў мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор камернага ансамбля «Салісты Масквы» народны артыст СССР і Расійскай Федэрацыі Юрый Башмет, спектаклю дзякуючы музыцы кампазітара ўласціва асабліва драматычнасць.

Між тым у Мінску быў прадстаўлены скарочаны варыянт пастаноўкі. Рэжысёр Георгій Кавалёў і кампазітар Кузьма Бадроў стварылі літаратурна-музычную вечарыну, у якой гучалі творы Антона Чэхава, Максіма Горкага і Аляксандра Вампілава. «У спектаклі занята больш акцёраў і расказана больш гісторый, а глядач атрымлівае, напэўна, больш шматгранную эмоцыю. Але мы ніяк не збядняем глядача, сабраўшы гісторыі ў адным акце», — запэўніў мастацкі кіраўнік — дырэктар Маскоўскага мастацкага тэатра імя А. П. Чэхава народны артыст Расіі Канстанцін Хабенскі.

Так, сам Канстанцін Хабенскі прачытаў творы «Маё каханне» А. Вампілава і «Каханне» А. Чэхава; Міхаіл Парэчанкаў і Ганна Чыпоўская выступілі з «Аповяданнем аб неўзаемным каханні» М. Горкага; «Аповяданне спадарыні NN» А. Чэхава прагучала ў прачытанні Вольгі Літвінавай. «Дзяліцца гісторыямі кахання людзей — вялікая радасць і задавальненне і для тых, хто знаходзіцца на сцэне, і для тых, хто глядзіць з залы. Чаму спектакль пра каханне? Таму што пра яго гаварылі, гавораць і будуць гаварыць», — упэўнены Канстанцін Хабенскі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Масты сяброўства» навялі на Бярэзіншчыне

Першы літаратурны рэгіён-фэст «Масты сяброўства» адбыўся ў Беразіно на базе цэнтральнай раённай бібліятэкі. Ініцыятарам міжрэгіянальных творчых зносін выступілі дырэктар ДУК «Бярэзінская цэнтральная раённая бібліятэка» Наталля Маеўская, а таксама куратар і творчы натхняльнік — старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар Выдавецкага дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч.

У той дзень у канферэнц-зале базавай культурнай установы Беразіно сабраліся творчыя дэлегацыі Барысаўскага, Бярэзінскага, Крупскага раёнаў Мінскай вобласці і Бялыніцкага раёна Магілёўскай вобласці ў складзе рэгіянальных літаратараў і бібліятэкараў.

Беразіно мае права назвацца адным з прызнаных гістарычных цэнтраў у рэспубліцы. Праз Бярэзіншчыну ішлі ў свой час войскі Карла XII, Напалеона, была тут у Шавярнічах і стаўка Кутузава, у Пагосцкіх лясах палявалі члены расійскага імператарскага двара. У самім Беразіно нарадзіўся легендарны Аляксандр Парвус (Ізраіль Гельфанд), які дапамагаў Леніну ў рэвалюцыйных справах. Тут знаходзіцца і чакае рэстаўрацыі палац Патоцкіх, па сведчанню сучаснікаў збудаваны графінняй Ганнай Патоцкай у другой палове XIX стагоддзя ў якасці адной з летніх рэзідэнцый.

Першыя згадкі мястэчка Беразіно сустракаюцца ў гістарычных дакументах Вялікага Княства Літоўскага 1501 года. А выгляд вуліц і мясцовых краевідаў стагадовай даўніны захаваліся ў акварэлях нямецкага мастака Курта Заўэрміляха, які падчас Першай сусветнай службы ў нямецкім войску і ў складзе яго апынуўся на Бярэзіншчыне ў 1918 годзе. Акварэлі тыя ўтрымліваюць унікальную інфармацыю, бо захавалі выгляд мястэчка да страшэннага пажару, які адбыўся ў 1924 годзе і, па сведчанні гістарычных крыніц, знішчыў звыш 500 будынкаў, у тым ліку і касцёл, збудаваны па загадзе маршалак прыдворнага ВКЛ Леона Сапегі (не блытаць з канцлерам Львом Сапегам) у 1644 годзе. Быў і праваслаўны храм, велічнасць якога можна ацаніць цяпер толькі ў захаваных апісаннях і акварэлях. Шмат тут курганоў і магільнікаў мінулых стагоддзяў і брацкіх магіл войнаў-вызваліцеляў і партызанаў уеку чарашняга.

Багата на Бярэзіншчыне літаратараў, якія або прыязджалі сюды жыць, або тут нарадзіліся. Сярод іх — Карусь Каганец, Іван Маркевіч, Рыгор Няхай, Рыгор Ігнаценка, Уладзімір Несцяровіч... З усімі імі, а таксама з гісторыяй Бярэзіншчыны можна пазнаёміцца ў інфармацыйна-краязнаўчым цэнтры, які госці ўдзельнікі наведалі.

Апошнія дзесяцігоддзі менавіта бібліятэкі з'яўляюцца надзейнымі сховішчамі краязнаўчых звестак. І Бярэзінская бібліятэка, здаецца, у дадзенай справе выступае на першы план. Згаданы цэнтр аформлены як музей, тут на стэндах размешчаны рэчы з мінулых эпох. Сярод іх драўляныя дэкаратыўныя разьбяныя лямкі нашага сучасніка, народнага майстра Яўгенія Осіпава і скрыпка, вырабленая ў мінулым Іванам Карповічам. Маецца і шмат іншых каштоўных артэфактаў. Пад рукою ў цэнтры сучаснае электроннае абсталяванне — можна на сэнсарнай панэлі выбраць патрэбны перыяд гісторыі або знайсці ў базе даных патрэбнае прозвішча і пазнаёміцца з прапанаванай інфармацыяй.

Урачыстае адкрыццё мерапрыемства правяла загадчык аддзела маркетынгу і сацыякультурнай дзейнасці Тамара Круталевіч.

Як заўсёды ва ўласнай мастацкай тэатральнай манеры Тамара Мікалаеўна зазначыла:

— Сённяшні фэст — першая ластаўка такіх патрэбных творчых стасункаў у кампаніі аднадумцаў, легуценнікаў і фантазёраў, пісьменнікага роду-племени.

Пачаўся літаратурны форум з песні пра Беразіно на словы тутэйшай таленавітай паэткі Гертрыudy Штур і музыку пісьменніка і кампазітара Рыгора Ігнаценкі ў выкананні творчай асобы, актывіста абласнога народнага клуба кампазітараў і паэтаў Міншчыны «Жывіца» выкладчыка Бярэзінскай школы мастацтваў Мікалая Міхайлоўскага.

Ажыўлена прайшла творчая эстафета прэзентацыйных выступленняў удзельнікаў фэсту «Літаратурная творчасць — імперыя, дзе сонца не заходзіць».

Ад літаратурнага аб'яднання «Натхненне» Барысаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі было чатыры прадстаўнікі на чале з дырэктарам установы Аленай Капыток. Артыкулы за яе аўтарствам, прысвечаныя праблемам і перспектывам развіцця бібліятэчнай справы ў рэгіёне, краіне і свеце, друкуюцца на старонках беларускіх часопісаў «Бібліятэка прапануе», «Бібліятэчны свет», расійскіх «Библиотечное дело», «Школьная библиотека». У 2014 годзе пабачыла свет першая кніга пісьменніцы — аповесць «Точка» ў серыі «Дети войны» (выдавецтва «Четыре четверти»), з 2015-га мае творчы вопыт складальніка і члена рэдакцыйнага савета па выданні кніг у серыі «Малая радзіма. Барысаўскі раён».

Кіраўнік літаратурнага аб'яднання «Натхненне» Алена Брыцкая піша вершы і прозу на беларускай і рускай мовах са школьных гадоў. Друкавалася ў часопісах «Першацвет», «Алеся», газетах «Адзінства», «ЛіМ». Была арганізатарам літаратурнага аб'яднання. Першы зборнік праязных твораў «Зеркало жыцця» выйшаў у 2019 годзе. Сёлета пабачыў свет зборнік паэзіі «Бэзавых думак ніткі».

Урадженец і жыхар Барысава Вячаслаў Палубінскі прынес у літаратурную творчасць уласны ваенны досвед — прымаў удзел у баявых дзеяннях у Афганістане, пасля дэмабілізацыі ў 1985-м закончыў школу прапаршчыкаў у Мінску і да 2008-га быў на службе ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь. Апрача вершаў, піша яшчэ эсэ, апавяданні, ваенныя мемуары, у якіх закранае тэмы чалавечых лёсаў, мірнай працы, гармоніі

з прыродай, душэўных перажыванняў войнаў. Друкуецца ў газетах «Гоман Барысаўшчыны», «Адзінства», «Во славу Родины». Прымаў удзел у калектыўных зборніках «Мчатся мысли навстречу утру...», «Праз боль, праз страты, праз гады», «Недзе там за аблокамі», «На крылах дзяцінства», «Святло разалье свежы ранак».

Людміла Валасевіч сёння знаходзіцца ў цэнтры культуры аграгарадка Зембін на Барысаўшчыне, кіруе секцыяй самадзейных паэтаў і ўжо 30 гадоў піша вершы на беларускай і рускай мовах. Тэматыка — гумар і лірыка кахання, патрыятызм і Вялікая Айчынная, а таксама вершы для дзяцей. Друкавалася ў газетах «Адзінства», «Гоман Барысаўшчыны», часопісе «Алеся». Яе вершы ўвайшлі ў зборнікі «Мне рамонткі цалуюць калені», «У адно акенца», «Праз восенскі ажур», «Малпа рукі пацірала», «Старонкі няспыннага часу» і многіх іншых.

Любоў да літаратуры і мастацкага слова праявілася ў Святланы Магілеўчык (Бялынічы) яшчэ ў дзяцінстве. Працуе журналістам у раённай газеце «Зарнад Друццю». Святлана Іванаўна піша гумарэскі, якія раней друкаваліся ў часопісе «Вожык». Як сцвярджае сама пісьменніца, гумарэскі нібы «вырастаюць» з жыцця — трэба толькі ўключыць прыродную назіральнасць. «Назіранкі-цікавінкі», як каштоўныя камяні, захоўваюцца ў памяці, каб у нейкі момант «прарасці» вясельным творам.

Цікавы лёс у Антаніны Шарковай (Крупкі). Нарадзілася ў гарадскім пасёлку Халопенічы, скончыла вучылішча лёгкай прамысловасці тэкстыльшчыкаў у Оршы. Працавала рабочай у рыбным цэху на караблі. Пасля была прадпрыемальнікам. Цяпер жыве ў горадзе Крупкі. Першая кніга вершаў «Осенняя песня» выдадзена ў 2011 годзе, другая — «Паўгіна в раю» — цікавыя апавяданні і гісторыі — у 2015 годзе, зборнік вершаў «Тепло души моей» пабачыў свет у 2020 годзе. Пісьменніца друкавалася ў газетах «Ленінскім курсам», «Крупскі веснік», «Друг пенсiонера», «Борисовские новости». Яе вершы ўвайшлі ў зборнік «Ручаіны».

Уладзімір Сіткевіч родам з Віцебшчыны. У 1973 годзе скончыў Беларускі політэхнічны інстытут па спецыяльнасці «інжынер-механік» і шмат гадоў працаваў на Бярэзіншчыне. Быў кіраўніком вядомага НВА «Цэнтр». Пісаў вершы пачаў у студэнцкія гады. З'яўляецца дыпламантам фестывалю паэзіі і бардаўскай песні «Большая барды-вершалка», які штогод ладзіцца ў Магілёўскай вобласці. У 2023 годзе намаганнямі Бярэзінскай цэнтральнай раённай

бібліятэкі выдадзены яго зборнік вершаў «Рифмы моей жизни».

Людміла Жданава з маленства была рамантычнай натурай. Паэтычны дэбют адбыўся ў 10 гадоў, першыя вершы былі надрукаваны ў газеце «Піянер Беларусі». Па прафесіі настаўнік-філолаг, усё жыццё працавала на Бярэзіншчыне. Вершы неаднаразова друкаваліся ў раённай газеце. Літаратурны дэбют — кніга лірыкі «Утренняя роса».

Выступленні ўдзельнікаў знайшлі водгук у прысутных.

Госці падарылі Бярэзінскай раённай бібліятэцы выданні пісьменнікаў сваіх рэгіёнаў.

Падвела вынікі рэгіён-фэсту загадчык аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Бярэзінскага райвыканкама Таццяна Лучанок, якая ўручыла дыпломы ўдзельнікаў.

Дарэчы, Таццяна Лучанок таксама асоба творчая, выдатна спявае і іграе на гітары, што бярэзінцы маглі пачуць на розных мерапрыемствах, напрыклад, на абласным турфэсце, які праводзіўся сёлета на базе турыстычнага цэнтры «Юнацтва» ў Жорнаўцы.

Пасля рамонтна і рэканструкцыі, якая завяршылася ў 2022 годзе, раённая бібліятэка набыла новы выгляд і стала аб'ектам прыцягнення культурнага жыцця рэгіёна. Тут ладзяцца розныя вечарыны, сустрэчы, экскурсіі як для дзяцей, так і людзей сталага ўзросту і прадстаўнікоў так званага «залатога ўзросту». У створаным маладзёжным цэнтры ладзяцца дыскатэкі, а канферэнц-зала зрабілася месцам правядзення шматлікіх афіцыйных мерапрыемстваў.

— Даўно ў нас склалася добрая традыцыя — штогод у лістападзе праводзіць мясечнік літаратурнага краязнаўства, у межах якога арганізоўваецца выстаўка «Літаратурнае сузор'е Бярэзіншчыны», дзе прадстаўлены кнігі бярэзінскіх літаратараў, які сталых і вядомых, так і маладых, пачаткоўцаў. Арганізоўваем сустрэчы з пісьменнікамі і наогул з творчымі людзьмі. У нас не толькі літаратары, але і таленавітыя мастакі, і музыканты, — расказвае дырэктар установы Наталля Маеўская. — Сёлета ж у рамках названага мясечніка адбыўся своеасаблівы міжрэгіянальны форум, сустрэча літаратурных творцаў з розных раёнаў і абласцей Беларусі. Выдатна, што творчыя людзі атрымалі магчымасць сабрацца разам, падзяліцца мастацкім словам. Гэта наш першы рэгіён-форум і, асмелюся выказаць спадзяванне, далёка не апошні!

Раённая бібліятэка ў Беразіно мае пэўны досвед і ў кнігавыданні. Камп'ютар з праграмай вёрсткі тэксту ў кніжным фармаце, каляровы прынтэр і такое-сякое прыстасаванне даюць магчымасць сказаць пра настольны выдавецкі комплекс, дзейнасць якога забяспечваецца ў першую чаргу дзякуючы выключнаму энтузіязму саміх супрацоўнікаў бібліятэкі. Установа выдала шмат краязнаўчых матэрыялаў. Тут пабачылі свет зборнікі вершаваных і праязных твораў бярэзінскіх аўтараў, што з'яўляецца для іх дзейснай падтрымкай.

Як запэўніла загадчык аддзела маркетынгу і сацыякультурнай дзейнасці ўстановы Тамара Круталевіч, па выніках Першага рэгіён-форуму плануецца выданне калектыўнага зборніка твораў, якія ўдзельнікі мерапрыемства прадстаўлялі падчас сустрэчы.

Бібліятэкар спадзяецца, што форум — толькі першая ластаўка і хочацца, каб такіх ластавак была цэлая чарада.

Аляксандр БЫЧКОЎСКИ,
фота аўтара

Ціхая, салодкая дрэма

Белавежская пушча заўсёды была прыцягальнай для арыстакратаў Расіі. Прыязджалі ў нерушавы лес паэты і мастакі. Самы выдатны сярод іх — непераўздыдзены майстар пейзажа Іван Шышкін. Той, каго называлі «праўдзівым патрыярхам лясоў у нашым жывапісе». Пры гэтым мелі на ўвазе рускае выяўленчае мастацтва. Аднак, паколькі нашы землі тады ўваходзілі ў Расійскую імперыю, несумненна, можна сказаць і аб яго ўплыве на беларускі жывапіс. Не лішне пагаварыць, як Іван Іванавіч адкрываў для сябе Белавежскую пушчу.

Франт не франт без... фракa

Яму шмат дзе давялося пабываць. Нямаюць цудоўных карцін напісаць. Толькі, як ні дзіўна, да Белавежскай пушчы ўсё ніяк не мог дабрацца. Было няма і іншых прыгожых месцаў. Таму, магчыма, і не паехаў бы, каб не імператар Аляксандр III. На той час гасудар яе паспраўднаму палюбіў. Захапляўся не толькі паляваннем. Цікавіўся мастацтвам, наведваў музеі. Не стала выключэннем і XX выстаўка перадзвіжнікаў. Мабыць, яго загадзя апавяцілі, што на ёй будуць і карціны Івана Шышкіна «У сасновым лесе» і «Летні дзень». Захацеў пазнаёміцца і з самім мастаком.

Але Іван Іванавіч не быў кампанейскім. Нават калі на адкрыццё выставы прыходзіў гасудар. Прычына ў тым, што не любіў фракa. А які ты франт без фракa перад імператарам? Спадзяваўся, што знаёмства адбудзецца ў іншым месцы. Аднак пасыльны загадзя напамніў, каб быў у фракa. «І ўсё астатняе...» Узяць яго напратат. Як і ўсё астатняе, што павінна падкрэсліць урачыстасць... знешняга выгляду. Наведвальнікі выстаўкі, якія яго добра ведалі, здзівіліся. Перад імі знаходзіўся нейкі невядомы франт. Толькі знаёмая густая барада нагадвала, што гэта сам Іван Шышкін.

Калі яго падвалі да цара, той, хоць і ведаў, хто перад ім, вывучальна паглядзеў на мастака:

— Вы і ёсць пейзажыст Шышкін?

— Я, Ваша імператарская вялікасць, — адказваючы, адчуў сябе яшчэ больш няўтульна, чым дагэтуль. Хацелася павярнуцца і сысці. Гэтак і зрабіў бы, калі б перад ім быў хтосьці іншы.

Ды адчуў, што Аляксандр III шчыра радуецца знаёмству. Прыязна адазваўся аб карцінах «У сасновым лесе» і «Летні дзень». Спытаў, над чым працуе.

— А як наконт паездкі ў Белавежскую пушчу? — зразумеў Іван Іванавіч, што гэта зусім не пытанне, а прапанова. Але ж у яго былі іншыя планы... Гасудар, між тым, працягваў:

— Там такія цудоўныя лес, якога больш няма нідзе.

Быццам ужо даводзілася бываць у пушчы, пагаджаўся, раз-пораз патрэсваючы барадой.

— Спадзяюся ўбачыць вашы белавежскія работы, — падагульніў гаворку Аляксандр III.

Няўжо можна было пасля гэта не адказаць сцвярдзальна?

— Згодзен, Ваша імператарская вялікасць, — запэўніў яго Іван Шышкін і запытаўся: — А ехаць калі?

— Самі вырашайце.

Няньчанне, як з нейкім вяльможам

Гэтай сустрэчай Іван Іванавіч, на сваё здзіўленне, застаўся не проста задаволены, а вельмі задаволены. Нават забыўся, як нехаця збіраўся на яе. Толькі гэта ніяк не паўплывала на «ўсё астатняе». Падышоўшы да люстэрка, не баючыся, што нехта ўбачыць, плюнуў. А ў гардэробе зняў фрак і толькі пасля гэтага апрануў футра.

Праўда, тым вечарам дома канчаткова не вызначыўся, калі ехаць у пушчу. Каго ўзяць у спадарожнікі. Яму лепш працавала, калі побач знаходзіўся чалавек, блізкі па духу. Пазней запрасіў Яўгена Вішнякова і Андрэя Шыльдэра.

Яўген Пятровіч сябраваў з многімі мастакамі, а з Іванам Шышкіным быў у прыяцельскіх адносінах. Фатограф-аматар, перавагу аддаваў пейзажным матывам. Андрэй Шыльдэр жа з'яўляўся вучнем Івана Іванавіча. Удасканальваў у яго сваё майстэрства пейзажыста, хоць быў яшчэ і малявальшчыкам, тэатральным мастаком.

Некаторыя бібліяграфы Івана Шышкіна сцвярджаюць, што разам з імі паехаў яшчэ нехта. Як бы там ні было, а ў Белавежскую пушчу адправіліся ў маі 1892 года і працавалі ўсё лета. Паколькі пушчанскае начальства загадзя ведала, што непераўздыдзены майстар

пейзажа едзе па просьбе самой імператарскай вялікасці, стаўленне было адпаведнае. Шаноўных гасцей сустракаў пасланы з царскага паляўнічага палаца спецыяльны экіпаж.

Але Івану Іванавічу не надта хацелася, каб, як прызнаваўся, «няньчыліся з ім ва ўсё яго знаходжанне там, як з вялікім вяльможам». Ён «скардзіўся, што нельга было кроку зрабіць без таго, каб не пыталіся: “Куды вам заўгодна, што загадаецца”». Яму хацелася самастойнасці. Аднак не пакідалі ў спакоі нават тады, калі адпраўляўся на эцюды. У самы непрыдатны час мог нехта з'явіцца. Гэта адцягвала ўвагу ад творчай працы.

Хоць смейся, хоць плач

Адзін выпадак зусім вывеў з сябе. На эцюдах убачыў амаль засохлае дрэва. Захацелася намалюваць яго, падкрэсліваючы, як у жыцці суседнічае старое і маладое. Паяднана тое, што вяне і што набіраецца жыцця. Якраз у гэты час пад'ехаў упраўляючы лясамі. Уважліва агледзеўшы незавершаны эцюд, ён задумаўся:

— Разумеецца, дрэва, якое вы намалювалі, — лішняе.

Іван Шышкін запярэчыў:

— Мне, як мастаку, самому вырашаць, што маляваць, а што не.

Іван Шышкін «Старое ламачча», 1892 г.

— Я вам, вядома, не магу ўказаць, — збянтэжыўся ўпраўляючы. — Аднак вы ж не маеце нічога супраць мяне?

— Хто вам сказаў, што гэта так? — шчыра здзівіўся Іван Іванавіч. — Я, наадварот, вельмі ўдзячны за тое, якой увагай вы акружылі мяне і маіх таварышаў.

— Тады прыбярыце гэтае дрэва, — папрасіў ён.

— Чаму?

— Вы ж гэтую карціну пакажаце на выставе. Усе ўбачаць на ёй засохлае дрэва.

— Ну і што?!

— Знойдуцца тыя, хто паглядзіць на вашу карціну і скажа: «Што за кіраўнік там працуе, які давёў пушчу да таго, што дрэвы засыхаюць».

Іван Іванавіч супакойў яго. Баяцца папрокаў не трэба. Сталічныя аматары мастацтва выдатна ведаюць: адлюстравана ў творы жывапісу, як і ў любым творы, нельга абавязкова прывязваць да нейкага канкрэтнага факта ці падзеі.

Што лепш: Белавежа ці Полацк

Нялёгка працавала, аднак не толькі з-за празмернай апекі. Лета аказалася халоднае. Гэта, вядома, таксама часам адбілася на творчым настроі. Хоць Іван Шышкін і стараўся не надаваць надвор'ю асаблівага значэння. Ва ўсякім разе, адпачываў рэдка. Не дазваляў сабе расслабіцца, бо ўражанняў ад прыгажосці першароднай прыроды было шмат і ўсё гэта хацелася ўвасобіць, перадаць у эцюдах.

Пасля некалькіх тыдняў працы ў Спале перабраўся з таварышамі ў Шмецк, разлічваючы, што надвор'е ўсё ж палепшыцца, стане цяплей. Але да халадоў дадаліся дажджы. Нейкія па-асенняму доўгія. Аднак, калі яны сціхалі, спяшаўся ў лес. У якасці сядзення выкарыстаў звычайны вялікі пень, а каб зручней было, высцілаў яго яловымі галінкамі і мохам.

З Белавежскай пушчай рассталіся толькі ў канцы лета. Але паехалі не ў сталіцу, а на востраў Крэстоўскі. На ім і іншых астравах працавалі да пачатку зімы. Вынікам гэтай своеасаблівай творчай камандзіроўкі, якая адбылася ў канцы вясны — летам 1892 года,

сталі 58 эцюдаў, сярод якіх было 17 вялікіх, па сутнасці завершаных карцін.

Уражаннямі падзяліўся з Дзмітрыем Кайгародавым, з якім таксама пасябраваў. Дзмітрый Нікіфаравіч, дарэчы, ураджэнец Полацка, вядомы расійскі прыродазнаўца, арнітолаг, папулярызатар прыродазнаўства Асаблівай вядомасцю карысталася яго кніга «Гутаркі аб рускім лесе», якая вытрымала восем выданняў. Лес жа, як вядома, быў захапленнем і Івана Шышкіна. Таму яны і сшыліся хутка, а Іван Іванавіч ахвотна пагадзіўся стаць ілюстратарам «Гутарак аб рускім лесе».

Калі Іван Іванавіч з захапленнем пачаў апавядаць Кайгародаву пра Белавежскую пушчу, той не ўтрымаўся:

— Пабывалі б вы ў маіх родных мясцінах.

— Наўрад ці параўнацца ім з Белавежскай пушчай.

— Справа не ў параўнанні, а ў тым, што мы, на жаль, слаба ведаем яшчэ, якое гэта вялікае багацце — лес.

Іван Шышкін засмяўся:

— Угаварылі, як-небудзь з'ездзім на вашу Полаччыну.

— Ды я нічога вам не прапаноўваў, — засмяўся ўжо Дзмітрый Кайгародаў. — Хоць, лічыце, запрасілі мяне пабываць у Белавежскай пушчы.

— Паедзем разам, — загарэўся Іван Іванавіч.

Дзмітрый Кайгародаў падтрымаў яго:

— І на Полаччыну, і ў Белавежскую пушчу.

Вялікія эцюды вялікай пушчы

На жаль, яны так і не ажыццявілі задуму. У 1898 годзе Івана Шышкіна не стала. Адзін жа Дзмітрый Нікіфаравіч так і не сабраўся ў Белавежскую пушчу. Як і да сябе на радзіму. Затое ён ужо цудоўна ведаў, што ўяўляе сабой Белавежская пушча не толькі па кнігах, але і па творах Івана Шышкіна, выстаўленых у будынку Акадэміі мастацтваў у студзені 1893 года.

Ды і па «Альбоме рускага жывапісу. Карціны і малюнкi І. І. Шышкіна», выпушчаным журналістам, рэдактарам-выдаўцом, а да ўсяго перакладчыкам і аўтарам шэрагу кніг па мастацтве Фёдарам Булгакавым. За невялікі прамежак часу з'явіліся два выпускі гэтага «Альбома...» з рэпрадукцыямі работ Івана Іванавіча.

Мастацкі крытык, літаратар, перакладчык Уладзімір Чуйко ўхвальна адазваўся аб яго творах: «Цяжка ўявіць сабе, не бачачы сапраўдных эцюдаў Шышкіна, усю цудоўную фантазмагорыю фарбаў і колераў, якія ўражваюць гледача, асабліва ў яго вялікіх эцюдах Белавежскай пушчы...»

Верагодна, вывучэнне прыроды ў Белавежскай пушчы ўзмацніла ў ім элементы каларыту, і гэта адбілася нават на тых карцінах яго, якія ўзяты з паўночнай прыроды, з астравоў Аптэкарскага, Крэстоўскага, Каменнага. Няма патрэбы казаць, што малюнкi нашага мастака і тут уяўляюць гэтую выдатную чысціню і дасканаласць, якімі ён заўсёды адрозніваўся.

Невядомы ж аўтар паставіў карціну «Старое ламачча» Івана Шышкіна «ў адзін шэраг з лепшымі яго “лясамі”». Гэты рэцэнзент пісаў: «Які бы ўважлівы вы ні былі да прыгажосцей пейзажу ў прыродзе ці на карціне, вы не можаце не паддацца таму мірнаму, заспакаяльнаму настрою, якім працяты “Ламачча”, з гарачымі летнімі прамянямі, што прабіваюцца праз густыя галіны, якія залатымі, вясёлымі плямамі кладуцца па свежым зялёным моху і напаяняюць жыццём гэты ціхі куток».

Гэты крытык працягваў: «...нездарма, абышоўшы ўсю выставу, зноў вяртаешся да “Старога ламачча”, і не хочацца сыходзіць з гэтага кута, дзе так добра вее смалю і мохам, і сонца, якое прабілася скрозь парасон ігліцы, лашчыцца да зялёнага пухнатага дывана, дзе ўсё навявае ціхую, салодкую дрэму і гоніць прэч усякую думку аб пакінутай там, за ўзлескам, мітусні...»

Калі казаць пра творчасць Івана Шышкіна, дык уся яна «навявае ціхую, салодкую дрэму» характэрна прыроды. Не толькі рускай, але і беларускай. Не ў апошняю чаргу праз Белавежскую пушчу. Гэта ўпэўнай ступені і тое, што выказана нашымі сучаснікамі — паэтам Мікалаем Дабранрававым і кампазітарам Аляксандрай Пахмутавай у іх знакамітай «Белавежскай пушчы»:

Заповедный напев, заповедная даль.

Свет хрустальной зари, свет над миром встающий.

Мне понятна твоя вековая печаль,

Беловежская пуца, Беловежская пуца.

Матгў, што па-свойму аб'ядноўвае стагоддзі. Як бы добра было, каб заўсёды аб'ядноўваў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Ключ да разумення — уражанне

Спрэчная і няўдзячная гэта справа — прыхат-рошваць. Арт-крытыкі асабліва упікаюць гэтым жывапісцаў, маляў, мала таго, што не ўздзімаюць ніякіх праблем, дык быццам не ставяць перад сабой сур'ёзных мастацкіх задач. Тым часам многія аўтары не адмаўляюцца ад задумы «падфарбоў-ваць», дэкарыраваць, паляпшаць навакольны свет. А можа, такім яны бачаць кожны дзень — ясным, светлым, гатовым напаўняць жыватворнай сілай — і не знаходзяць ніякіх прычын, каб не папоўніць іншых становаў энергіяй.

Такая мастачка Таццяна Грыневіч. Яна бачыць сэнс у тым, каб надаваць больш увагі ў мастацтве такім катэгорыям, як святло і прыгажосць: гэта становіцца відэачным не столькі пры знаёмстве з асобнымі работамі на конкурсах і фестывалях, колькі ў персанальных экспазіцыях аўтара. Нядаўна была магчыма наведаць выстаўку Таццяны Грыневіч пад назвай «Transition». Спачатку работы серыі дэманстраваліся на выстаўцы сучаснага мастацтва ArtContact у Стамбуле, а пасля іх размясцілі ў сталічнай галерэі «Арт-Фабрыка».

«Transition» — гэта серыя абстрактных работ, створаных на працягу апошніх трох гадоў. У іх выяўлены перш-наперш розныя станы, душэўныя перажыванні.

«Фрэза», 2022 г.

У рэшце рэшт, яны паўстаюць адлюстраваннем унутранага свету мастачкі. «На мой погляд, абстрактны жывапіс здзімае многія ўмоўнасці ў успрыманні і адкрывае дзверы ў свет непасрэднага ўражання, — заўважае Таццяна Грыневіч. — Асноўным прынцыпам стварэння гэтых работ была спантаннасць. Я падпарадкавалася ўнутранаму імпульсу, які скіроўваў мяне ад стадыі неабходнасці самавыяўлення да рэалізацыі. Далей ішоў працэс усведамлення. Не меней важным быў і выбар назвы, бо назва — гэта ключ да разумення, і кожны трактуе яе з уласнага вопыту. Так, сунала-дзіўшыся з выявай, глядач па прынцыпе эмпатыі будзе счытваць яе як адлюстраванне свайго ўнутранага свету і атрымліваць уражанне ці інсайты».

«Transition» значыць «пераход». Тлумачыць слова можна самым розным чынам — і як момант, які вызначае завяршэнне аднаго перыяду і пачатак іншага, як месца, дзе што-небудзь адно пераходзіць у іншае, як звязно, што аб'ядноўвае розныя з'явы... А з творами мастацтва ніколі нельга быць упэўненым, што знайдзенае выпадкова або пасля доўгіх роздумаў тлумачэнне акажацца дакладным. Хоць мастакі любяць даваць падказкі — у тых жа назвах. Напрыклад, «Світанне» (2023) пераносіць гледача ў пэўны момант, карціна «Пад сонцам» (2023) так ці іначай знаёміць са своеасаблівай прасторай, а героі ў творах «Новая вясна»

(2023) і «Тая, што спіць» (2023) здаюцца сувязным звязном паміж рэальнасцю і выдумкай.

Так, у серыю ўвайшлі не толькі абстракцыі. «Нацюрморт са сланечнікам», «Белы гарлачык», «Півоні» (усе 2023 года) і некаторыя іншыя карціны — набліжаны да рэчаіснасці выявы (хоць, вядома, аддзяленне абстрактнага ад неабстрактнага больш праблематычнае, чым здаецца на першы погляд). Гэта надзвычай тонкія работы, у якіх выяўляецца характэрнае свету. Але ж стыхія мастачкі — амаль неўтаймаванае нефігуратыўнае мастацтва, у цэнтры якога — цалкам абстрактныя паняцці: рэха, энергія, раскрыццё... У многіх творах гучаць настальгічныя ноткі, хоць туга па мінулым тут — сведчанне ціхага роздуму і веры ў лепшае. А памяць, пачуццёвы вопыт толькі нагняваюць Таццяну Грыневіч.

Як правіла, абстракцыя вельмі цяжка асэнсоўваецца многімі гледачамі — яна няўтульная, часам непрыбажная, незразумелая... Унутраны свет, наваколле падаюцца як загадка сусвету, таямніца, пра якую немагчыма даведацца. Таццяна Грыневіч робіць абстракцыі не толькі маляўнічымі, прамяністымі і цёплымі, але і непрыхавана гарманічнымі, яснымі. «Ва ўсе часы нястрымнага нелагічнага зла вакол так шмат, што трэба вучыцца шукаць і захоўваць у сабе святло — каб не застыць, не ачарсцвець. Я дапамагу», — сцвярджае мастачка сваім жывапісам.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Рэха», 2022 г.

«Возера ўспамінай», 2022 г.

зваротная сувязь

Востраў снежных скарбаў

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». У нядзелю і панядзелак у радыёверсіі тэлеперадачы «Суразмоўцы» сустрэча з паэтам, ганчаром з Брэстчыны Васілём Казачком.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях — апошні «Гранатавы браслет» Аляксандра Купрына. У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — «Зялёны лісток на планеце Зямля» Янкі Сіпакова (чытае народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч). Па суботах

выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі» з апавяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» — вершы Антона Бялевіча. Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленкіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

4 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Марыны Бяльзаквай (1913—2004), беларускай артысткі балета, балет-майстра, заслужанага дзеяча культуры БССР, народнай артысткі Беларусі.

4 снежня — 85 гадоў з дня нараджэння Ніны Маеўскай (1938—2011), беларускага празаіка.

4 снежня 80-гадовы юбілей святкуе Казімір Камейша (1943), беларускі паэт, публіцыст, перакладчык.

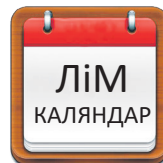
6 снежня — 90 гадоў з дня нараджэння Зінаіды Мажэйкі (1933—2014), беларускага этнамузыколага, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

5 снежня — у бібліятэку № 10 (бульвар Шаўчэнкі, 15) на прэзентацыю чытанкі «Верасок». Госць Іна Фралова. Пачатак у 14.30.

5 снежня — у Дом дружбы (вул. Захарова, 28) на творчую імпрэзу, прысвечаную 220-годдзю з дня нараджэння Фёдара Цютчава. Пачатак у 16.00.

7 снежня — у гімназію № 75 (вул. Святкава, 30) на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым. Пачатак у 8.30.

7 снежня 85-годдзе адзначае Васіль Сумараў (1938), беларускі жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

7 снежня 75-годдзе святкуе Аляксандр Бранцаў (1948), беларускі мастак-афарміцель.

7 снежня — 70 гадоў з дня нараджэння Любові Тарасюк (1953—2006), беларускай паэтэсы, літаратуразнаўцы.

9 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Ісідара Баса (Ізраіля) (1913-?), беларускага крытыка, літаратуразнаўца.

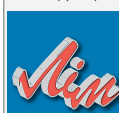
Календар падрыхтаваны БДАМЛІМ

7 снежня — у гімназію № 14 (вул. Васняцова, 10) на творчую сустрэчу з Інай Фраловай. Пачатак у 12.30.

8 снежня — у дзіцячую бібліятэку № 16 (вул. Якубоўскага, 32) на прэзентацыю кнігі «Дзе была сарока?» Іны Фраловай. Пачатак у 13.00.

8 снежня — у школу юнага паэта пры Мінскім гарадскім аддзяленні Саюза пісьменнікаў Беларусі (вул. Фрунзэ, 5, каб. 309). Пачатак у 16.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзясніс Барсукоў

Віктар Гардзеі
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
адрэслы крытыкі і бібліяграфіі:
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 30.11.2023 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 664

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 2848

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзююцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

